

14. Süvari Tümeni'nin Harp Raporuna Göre Afyonkarahisar Muharebesi (1 – 8 Ekim 1921)

The Battle of Afyonkarahisar According to the War Report of the 14th Cavalry Division (October 1-8, 1921)

Çağlar ÖNGEL*

*Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen
Edebiyat Fakültesi, Tarih
Bölümü, (Doktora Mezunu),
Afyonkarahisar, Türkiye

ORCID: Ç.Ö. 0000-0003-0169-7236

Sorumlu yazar/Corresponding author:
Çağlar Öngel,
Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Edebiyat
Fakültesi, Tarih Bölümü, (Doktora Mezunu),
Afyonkarahisar, Türkiye
E-posta/E-mail: caglarongel@gmail.com

Başvuru/Submitted: 25.11.2023
Revizyon Talebi/Revision Requested:
17.01.2024
Son Revizyon/Last Revision Received:
21.04.2024
Kabul/Accepted: 28.05.2024

Atıf/Citation: Öngel, Çağlar. "The Battle of
Afyonkarahisar According to the War Report
of the 14th Cavalry Division (October 1-8,
1921)." *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları-
Recent Period Turkish Studies* 45 (2024):
209-250.
<https://doi.org/10.26650/YTA2024-1395958>

ÖZ

15 Mayıs 1919 tarihinde Yunan kuvvetlerinin İzmir'i işgal etmesi ve 19 Mayıs 1919 tarihinde Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a gelmesiyle birlikte Milli Mücadele Harekatı başlamıştır. 1921 yılına gelindiğinde düzenli ordu kurulmuş, (Düzenli ordunun teşkili, TBMM hükümetinin kuruluşundan iki aya yakın bir zaman sonra 20-25 Haziran 1920 olarak kabul edilir) ve 14. Süvari Tümeni, Batı Cephesi Komutanlığına bağlanmadan önce 1921 yılının mart ayında Merkez Ordusu teşkilatı altında Zara bölgesinde faaliyet göstermiştir. 1921 yılının temmuz ayında ise Batı Cephesi Komutanlığına bağlanmıştır. 16 Temmuz'da 5. Grup Komutanlığına bağlanarak faaliyetlerini sürdürmüştür. Kütahya ve Eskişehir Muharebelerinde, Sakarya Meydan Muharebesi'nde 5. Süvari Grubuna bağlı hareket etmiştir. 13 Eylül 1921 tarihinden sonra ise Grup Komutanlıklar Kolordu teşkilatına dönüştürülünce 14. Süvari Tümeni, 5. Süvari Kolordu Komutanlığında kalarak Türk İstiklal Harbi'nin sonuna kadar adı geçen kolorduda muharebe görevini icra etmiştir. 14. Süvari Tümeni, Yarbay (daha sonra Tümgeneral) Mehmet Suphi (Kula) Bey'in komutanlığında faaliyetlerini yürütmüştür. Ayrıca tümen kuruluşunda 3., 54. ve 55. Süvari Alayları yer almıştır. Bu çalışmada, 14. Süvari Tümen Komutanlığının harp raporları deşifre edilerek ve haritalarla desteklenerek 1-8 Ekim 1921 tarihleri arasında gerçekleşen Afyonkarahisar Muharebesi ilk defa değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Süvari, Tümen, Afyonkarahisar, Harp Raporu, Mehmet Suphi Kula

ABSTRACT

The National Struggle Operation started with the Greek forces occupying Izmir on May 15, 1919, and Mustafa Kemal Pasha arriving in Samsun on May 19, 1919. By 1921, the regular army was established (the formation of the regular military is considered to be from 20-25 June 1920, almost two months after the

establishment of the Turkish Grand National Assembly government). The 14th Cavalry Division was initially established in the Zara region under the Central Army organization in March 1921 before being attached to the Western Front Command. In July 1921, it was attached to the Western Front Command. On July 16, 1921, it was attached to the 5th Group Command and continued its operations. It participated in the Battles of Kütahya and Eskişehir and the Battle of Sakarya as part of the 5th Cavalry Group. After September 13, 1921, when the Group Commands were transformed into a Corps organization, the 14th Cavalry Division remained under the 5th Cavalry Corps Command and performed combat duties in this corps until the end of the Turkish War of Independence. The 14th Cavalry Division operated under Lieutenant Colonel (later Major General) Mehmet Suphi (Kula) Bey. The division was comprised of the 3rd, 54th, and 55th Cavalry Regiments. This study evaluates the Battle of Afyonkarahisar, which took place between October 1-8, 1921, by deciphering the war reports of the 14th Cavalry Division Command and supporting them with maps.

Keywords: Cavalry Division, Afyonkarahisar, War Report, Mehmet Suphi Kula

Extended Abstract

Following the Battles of Kütahya-Eskişehir, the Turkish Army halted the Greek forces in the Polatlı-Haymana region, east of Sakarya. Mustafa Kemal Pasha declared, *“There is no defense of the line. There is a defense of the surface. That surface is the entire homeland. The homeland cannot be abandoned unless every inch of the homeland is watered with the blood of its citizens.”* The Turkish Army’s defense culminated in a 22-day battle, preventing the Greek forces from advancing further. This marked the end of Turkish defensive operations since 1683 and initiated the army’s preparation phase for an offensive.

On September 13, 1921, the Turkish Army underwent a reorganization. The 5th Cavalry Group was renamed the 5th Cavalry Corps, with the 14th Cavalry Division remaining under its command. From September 14 to 30, Greek commander Anastasios Papoulas realized that the 4th Greek Division was isolated in Afyonkarahisar and sent the 1st Corps to reinforce it. An army group consisting of four divisions and one regiment was established under General Yorgos Kondilis. On October 1, the Greek forces aimed to capture the hills dominating the Afyonkarahisar Plain. The Turkish 2nd and 5th Corps decided to attack the Greek forces from the southeast of Afyonkarahisar.

On September 30, 1921, the Turkish Army postponed the attack against the Greek forces in Afyonkarahisar, which had been there since September 24, to October 2, 1921. The Western Front headquarters, situated in the eastern part of Afyonkarahisar, was approximately 140 kilometers away from the 2nd and 5th Corps. This distance caused significant delays in troop communications. Furthermore, adverse seasonal conditions compounded these challenges, rendering the operation more difficult and leading to further delays. The 5th Corps and its affiliated 14th Division commenced the attack

from the northeast of Afyonkarahisar on October 1. However, due to the 2nd Corps joining the attack on October 2, its impact was diminished, leading to the Turkish Army's failure in the battle that concluded on October 8. Had the 2nd Corps acted on time, the Greek Army could have been defeated in Afyonkarahisar, eliminating the need for the subsequent Great Offensive and Pursuit Operation.

The 14th Cavalry Division, under the command of Mehmet Suphi Bey, participated in the attack with its three regiments. The division was in close contact with Greek forces during the Afyonkarahisar Battles. War reports indicate that the division tried to implement the orders received from the Corps and relayed them to the affiliated regiments. However, the delayed transmission of orders from the Western Front Command to the 5th Corps Command hindered the operation. Fahrettin Pasha, the 5th Cavalry Corps Commander, received orders late and subsequently sent delayed orders to Mehmet Suphi Bey. Despite this, Mehmet Suphi Bey issued orders in accordance with the Corps' directives and the operation's progress.

War reports from the 14th Division reveal that it received situation reports from its regiments and informed the Corps about the division's general progress. These reports detailed the movements of Greek forces, areas of engagement, and casualties. The war report was maintained daily by the division, with at least two reports written each day.

The battle's failure necessitated the preparation of the "*Sad* Offensive Plan", followed by the "*Kaf* Defense Plan". The Battle of Afyonkarahisar served as a rehearsal for the Great Offensive ten months later, providing valuable experience to the Turkish Army's command level. Due to the lessons learned from the battles, it was decided to gather Turkish forces to the southwest of Afyonkarahisar. The shortcomings identified during the Battle of Afyonkarahisar were addressed. Consequently, leveraging the insights from this engagement, the offensive launched on August 26, 1922, proved to be triumphant.

Giriş

İtilaf Devletleri'nin Osmanlı Devleti'ne Sevr Antlaşması'nı zorla kabul ettirmek için İngiltere'nin desteği ve Küçük Asya Ordusu Komutanı olan Anastasios Papulas'ın önerisi üzerine Yunan Ordusu, 10 Temmuz 1921'de Uşak, Dumlupınar ve Bursa kesimlerinden; kuzeyden Kütahya ve Eskişehir bölgesine, güneyden ise Seyitgazi ve Afyonkarahisar genel istikametlerine taarruz etmiştir¹. 23 Ağustos 1921'de başlayan Sakarya Meydan Muharebesi'nde ise Yunan Ordusu'na karşı Türk Ordusu'nun sayısal azlığı ve cephanenin çeşitlilik göstermesine rağmen zafer kazanılmıştır². Türk İstiklal Harbi süreci içerisinde Türk ordusunun muharebelerden galip çıkması neticesinde dış politikada önemli antlaşmalar yapılmıştır³.

Sakarya Meydan Muharebesi'nden sonra Türk ordu teşkilatında değişikliğe gidilmiştir. Grup komutanlıkları, Kolordu komutanlıklarına dönüştürülmüştür. Başkomutanlığın 13 Eylül 1921 tarihli emri üzerine, Batı Cephesi Komutanlığının Polatlı'dan 14 Eylül 1921 tarihli 45 numaralı cephe emriyle 5. Kolordu Komutanlığı, 2., 3. ve 14. Süvari Tümenlerinden meydana gelmiştir. Komutanlığına ise Fahrettin Paşa atanmıştır⁴.

Yunan Ordu komutanı Anastasios Papulas, Sakarya yenilgisinden sonra, 23 Eylül 1921'de ordusunu Eskişehir mevziine yerleştirmiştir. Ancak Papulas, Afyonkarahisar'da yalnız kalan. 4. Yunan Tümeni'ne kuvvet göndermemiştir. Bu durumun farkında olan

1 *Türk İstiklal Harbi, Batı Cephesi, Sakarya Meydan Muharebesi'nin Başlangıç Dönemdeki Olaylar ve Harekât (25 Temmuz - 22 Ağustos 1921)*, C. II, Ksm. V, Kitap 1, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1995, s. 1.

2 İbrahim Artuç, *Zaferin Ayak Sesleri Sakarya'dan Lozan'a*, C. I, Kastaş Yayınları, İstanbul, 1996, s. 253.

3 Sakarya zaferinden sonra Güney Kafkasya Devletleriyle Kars Antlaşması (13 Ekim 1921) imzalanmıştır. Fransa ile Ankara Anlaşması (20 Ekim 1921) yapılmıştır. İngiltere ile Esir Mübadele Anlaşması (23 Ekim 1921), Türkiye-Ukrayna Dostluk Anlaşması (2 Ocak 1922) ve İtilaf Devletlerinin Mütareke Teklifi (22 Mart 1922) antlaşmaları bilinmektedir. Atilla Kollu, "Büyük Zafer (öncesi ve sonrası ile)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. VIII, S. 24, Ankara 1992, s. 483.

4 *Millî Savunma Bakanlığı Arşiv ve Askerî Tarih Daire Başkanlığı Arşivi (Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Daire Başkanlığı)*, (ATASE), İstiklal Harbi (İSH), Klasör/Dosya 1293/87cca.; Çağlar Öngel, *Türk İstiklal Harbi'nde 5. Süvari Kolordusu*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Afyonkarahisar, 2022, s. 205.; Hüseyin Börekçi, *Büyük Taarruz'da Süvariler: 5'inci Süvari Kolordusunun 26-30 Ağustos 1922 Tarihleri Arasındaki Harekâtı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2022, s. 9.

5. Süvari Kolordu Komutanı Fahrettin Paşa⁵ Afyonkarahisar'a bölgesine bir baskın taarruzu yapılmasını önermiştir. O esnada Afyonkarahisar'daki duruma bakıldığında ise, Afyonkarahisar etrafında dört aylık 4. Yunan Tümeni konuşlanmıştır. Adı geçen Yunan tümeninin doğusunda da Adana Müfrezesi ile güneyinde 6. Türk Tümeni yerleşmiş ve 5. Kolordu ise Seyitgazi'nin güneydoğusunda yer almıştır⁶.

1. 14. Süvari Tümeni'nin Muharebe Öncesi Durumu

Türk Ordusu tarafından Afyonkarahisar'a taarruz Eylül ayının sonuna doğru düşünülmüştür ve bu çerçevede 5. Süvari Kolordu Komutanlığının, Batı Cephesi Komutanlığına 27 Eylül 1921'de gönderdiği raporda; 14. Süvari Tümeni'ne bağlı 55. Süvari Alayı'nın 2 ağır 3 hafif, 54. Süvari Alayı'nın 2 ağır 3 hafif, 5. Süvari Alayı'nın 3 hafif, 3. Süvari Alayı'nın 3 ağır, 2 hafif tüfekleriyle birlikte istihkam, muhabere müfrezeleri ve iki krup cebel bataryasından meydana geldiğini bildirerek genel kuvvet durumu hakkında bilgi vermiştir⁷.

Yunan kuvvetinin asıl birlikleri Eskişehir-Seyitgazi hattına çekilmiştir. 5. Süvari Kolordusu Seyitgazi'ye ilerlemek istemişse de Yunan kuvvetleri takviye aldığından ilerleme şansı olmamıştır. Bunun üzerine Fahrettin Paşa, Yunan ordusunun zayıf bulunduğu Afyonkarahisar'a kolordusunu hareket ettirmek istemiş ve Batı Cephesi Komutanlığından izin talep etmiştir. Cephe Komutanlığından uygundur cevabı alındıktan sonra Afyonkarahisar mıntkasına hareket edilmiştir⁸.

Fahrettin Paşa, Yunan kuvvetinin konuşlanmaları ve birliklerinin ne durumda olduğunu öğrenmek için 27 Eylül 1921'de tümenlerine gerekli istihbaratı toplamaları için emir vermiştir. Bu emirde; 3. Süvari Alayı'nın Çiçengiç - Afyonkarahisar istikametlerini keşfetmesi, Yunan kuvvetinin Seyitgazi'den güneybatıya kuvvet sevk edip etmediğinin araştırılması emredilmiştir. Bu verilen emirlerin ardından 3. Süvari Alayı Karaağaç

5 Fahrettin Altay, 1880 yılında İşkodra'da dünyaya geldi. Babası İsmail Bey'dir. 14 Mart 1897'de Harp Okulu'na girdi ve 17 Ocak 1900'de teğmen rütbesiyle mezun oldu. 6 Aralık 1902'de ise Harp Akademisi'nden kurmay yüzbaşı rütbesiyle mezun oldu. 9 Mart 1904'de kademli yüzbaşı, 6 Aralık 1908'de binbaşı, 29 Kasım 1914'de yarbay, 14 Aralık 1915'de albay, 12 Eylül 1921'de tümgeneral rütbesiyle, Büyük Taarruz'da görev aldı. 12 Eylül 1922'de korgeneral ve 30 Ağustos 1926'da orgeneral oldu. Sicil numarası 1315-P.1'dir. Balkan, I. Dünya ve İstiklal Savaşlarında yer alan Fahrettin Bey, I. Dönem Mersin Milletvekili, II. Dönem İzmir Milletvekili ve VIII. Dönem Burdur Milletvekilliği de yapmıştır. 26 Ekim 1974'de İstanbul'da vefat etmiştir. 25 Ekim 1988'de Devlet Mezarlığı'na nakledilmiştir. *Türk İstiklal Harbi'ne Katılan Tümen ve Daha Üst Kademelerdeki Komutanların Biyografileri*, B. II, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1989, s. 113, 115.

6 Ahmet Altuntaş, *Milli Mücadele Döneminde Afyon ve Havalisi (1919-1922)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1990, s. 32.

7 *ATASE*, İSH, 1218/3.

8 Fahrettin Altay, *İstiklal Harbimizde Süvari Kolordusu*, İnsel Kitapevi, 1949, s. 36.

bölgesinde bırakılmıştır. Yunan kuvvetinin 26/27 Eylül 1921 gecesini Sarıcaova'da geçirdiği bilgisi verilmiştir. Afyonkarahisar cephesinde bulunan Yunan kuvvetinin Sülümenli, Karaarslan, Işıklar, Çobanlar mıntukasında; iki piyade alayı, beş süvari bölüğü ve iki cebel topuyla konuşlandığı tespit edilmiştir. Ayrıca Balmahmut'ta bir Yunan piyade alayının olduğu ifade edilmiştir. Uçak keşif raporlarına göre de Seyitgazi ve kuzeydoğusunda dört Yunan tümeninin bulunduğu, bunlardan bir kısmının Eskişehir'e, bir kısmının da Eskişehir'den Küpköy istikametine çekildiği vurgulanmıştır. Fahrettin Paşa'nın 28 Eylül 1921'deki 17 numaralı emrinde, 14. Süvari Tümeni'nin Bayat'tan hareket ederek Seydiler üzerinden 20. Süvari Alayı'nı emrine alarak İscehisar'a ilerlemesi istenmiştir⁹.

27 Eylül 1921 akşama doğru 2. Yunan Tümeni'nin Seyitgazi'den Afyonkarahisar'a hareket ederek Afyonkarahisar'ın kuzeyine geleceği düşünülmüştür. Tümen, Karaağaç'taki 3. Alayı'nı yerinde bırakarak, öğle saatlerinde Han bölgesinde toplanmayı amaçlamış ancak 54. ve 5. Süvari Alaylarının dağ topçu bataryalarıyla birlikte Bayat'ta toplandığı görülmüştür¹⁰. Muhtelif gazetelerin yayımladığı 28 Eylül 1921 tarihli resmi tebliğde; Afyonkarahisar mıntukasında çatışmaların devam ettiği ifade edilmiştir¹¹.

14. Süvari Tümeni 29 Eylül 1921'de sabah saat 8.00'den önce Bayat'tan hareket ederek öğlen saat 12.00'de Seydiler'e gelmiş ve 20. Süvari Alayı'nı da emrine almıştır. 20. Süvari Alayı Sarıçayır, Mandıra ve Sülümenli istikametlerine gönderilmiştir. Subay keşif kollarının raporlarına göre; Mandıra ve Susuz bölgesinde Yunan kuvvetinin olmadığı bildirilmiştir. İki piyade ve bir süvari alayından meydana gelen Sinanbey Müfrezesi'nin, Yunanlıların Sülümenli doğusunda bir tümen, Kocaöz (Fileli, Feleli) doğusunda iki takım kadar süvarisinin görüldüğü, Kocaöz'de bir alay piyade ve bir miktar süvari bölüğünün olduğu bilgisi verilmiştir. Sarıçayır'a giden Türk keşif kolunun Kızören ve Ayazın arasındaki tepelerde 2. Süvari Tümeniyle bağlantı kurduğu bilgisi verilmiştir. 14. Süvari Tümen Komutanlığının ifadesine göre; tahminen bir tümen kadar Yunan kolunun Gazlıgöl civarında, ileri kuvvetinin Dinar ve Bozoluk'ta bulunduğu ve 14. Süvari Tümeni'nin İscehisar, Afyonkarahisar istikametini acilen keşfetmesi için saat

9 ATASE, İSH, 1429/74aaa.

10 Türk İstiklal Harbi, *Batı Cephesi, Sakarya Meydan Muharebesi (23 Ağustos-13 Eylül 1921) ve Sonraki Harekât (14 Eylül-10 Ekim 1921)*, C. II, Ksm. V, Kitap 2, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1973, s. 368, 372-373.; Baki Vandemir, *Türk İstiklal Savaşı'nda Sakarya'dan Mudanya'ya*, yay. haz.: Hayriye Yalçın, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2006, s. 245.

11 "Afyonkarahisar mıntukasında müsademat" *Vakit*, 2 Teşrin-i Evvel 1337 (1921), s. 1.; "Afyonkarahisar mıntukasında müsadematin devam ettiği", *Tercüman-ı Hakikat*, 1 Teşrin-i Evvel 1337 (1921), s. 1.

2.00'den sonra 20. Süvari Alayı'nı ve kuvvetinin büyük kısmını da saat 4.00'de İncehisar'a göndermesini için birliklerine emir verdiği tespit edilmiştir¹². Genel olarak bakıldığında Fahrettin Paşa'nın verdiği emrin 14. Süvari Tümeni tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir.

Yarbay Mehmet Suphi Bey¹³, Seydiler'den, 29 Eylül 1921'de saat 2.00'den sonra birliklerine 7 numaralı tümen emrini vermiştir. Bu emre göre; 28 Eylül 1921'de 20. Süvari Alayı'na bağlı keşif kollarının Sülümenli istikametine gittiğini ve bu civarda bir Yunan tümeninin olduğunu belirtmiştir. Susuz'a gönderilen ayrı bir keşif kolunun verdiği bilgiye göre de Susuz'da Yunan kuvveti ile karşılaşmadığı bilgisi verilmiştir. Verilen bilgiler doğrultusunda 14. Süvari Tümeni, 20. Süvari Alayı'na İncehisar'a gitmesini ve Çayırbağ (Sipsin), Afyonkarahisar, Sülümenli istikametlerinde emniyet almasını istemiştir. Buna ilaveten adı geçen alaya Kozluca ve Mandıra'ya bir keşif kolunun gönderilmesi emredilmiştir. 14. Süvari Tümeni, kuvvetlerinin büyük kısmıyla 29 Eylül 1921'de saat 4.00'den sonra İncehisar'da geçireceği ve Tümen Komutanı Mehmet Suphi Bey'in de burada olacağı belirtilmiştir. Bu emirler ve verilen bilgiler doğrultusunda 14. Süvari Tümeni 29 Eylül 1921'de saat 4.00'den sonra Seydiler'den hareket ederek saat 5.00'den sonra İncehisar'a gelmiştir¹⁴. 14. Süvari Tümeni'nin aşamalı olarak Afyonkarahisar'ın kuzeydoğu kısmına yerleştiği görülmektedir.

14. Süvari Tümeni'ne bağlı keşif kollarının 29 Eylül 1921'de saat 6.00'dan sonra gönderdiği bilgiye göre; Afyonkarahisar'daki İstanbul İstasyonu civarında beş çadır, İzmir İstasyonu civarındaki kayalık tepeler arasında bir tümen, Gazlıgöl, Çobanlar, Akçin, Çapakçöl, Üçşahitler Kayası bölgelerinde Yunan kuvvetinin bulunduğu bilgisi verilmiştir. Susuz, Demirçevre (İnanaz), Erenler (Kumartaş), Nuribey köylerinde ise Yunan kuvvetine dair bir iz görülmediği ifade edilmiştir. İzmir İstasyonu'nda bir trenin Dumlupınar istikametine gittiği ve 29 Eylül 1921 öğlen saat 1.00'de Gazlıgöl'e hareket eden beş vagonluk bir trenin durdurulduğu vurgulanmıştır. Afyonkarahisar - Çay demir yolu kısmının Yunan kuvvetleri tarafından tahrip edildiği gözlemlenmiştir¹⁵. Vakit

12 ATASE, İSH, 1429/74aaa.

13 Mehmet Suphi (Kula) Bey, Ahmet Bey'in oğlu olarak 1881 yılında Manastır'da doğmuştur. 13 Mart 1898'de Harp Okulu'na girmiş ve 1 Ocak 1901'de Teğmen rütbesiyle mezun olmuştur. 15 Temmuz 1902'de 9. Süvari Alayı'nın 4. Bölük Takım Komutanı olarak göreve başlamıştır. Sicil numarası 1316-SV.57'dir. 12 Nisan 1909'da Üsteğmen, 26 Nisan 1911'de Yüzbaşı, 7 Haziran 1916'da Kıdemli Yüzbaşı, 14 Aralık 1916'da Binbaşı, 10 Ocak 1921'de Yarbay rütbelerini almıştır. Türk İstiklal Harbi süreci içerisinde Yarbay rütbesiyle görevini yapmıştır. 31 Ağustos 1922'de Albaylığa terfi ettirilmiştir. 30 Ağustos 1927'de ise Tümgeneral olmuştur. Mehmet Suphi Bey, Balkan Savaşları, I. Dünya Savaşı ve İstiklal Savaşı'na katılmıştır. 19 Ekim 1948'de ise vefat etmiştir. *Türk İstiklal Harbi'ne Katılan Tümen...*, s. 149-150.

14 ATASE, İSH, 1429/74aaa.

15 ATASE, İSH, 1429/74ab.

gazetesinde 29 Eylül 1921 tarihli resmi tebliğde; Afyonkarahisar mıntkasında karşılıklı çatışmaların devam ettiği ve Yunan kuvvetine zaiyat verdirildiği belirtilmiştir¹⁶.

Keşif kollarının verdiği bilgiler üzerine 14. Süvari Tümen Komutanı Mehmet Suphi Bey İncehisar'dan 29 Eylül 1921'de saat 10.00'dan sonra, bağlı birliklerine verdiği 8 numaralı tümen emrini vermiştir. Emirde; Sülümenli, Çobanlar, Işıklar hattındaki Yunan kuvveti ile ilgili bir bilginin olmadığı ve Çobanlar bölgesinden gelen top seslerine ait herhangi bir malumatın gelmediğini belirtmiştir. 5. Kolordudan 30 Eylül 1921 tarihi için bir emir gelmediğini, ancak her olasılığa karşı 14. Süvari Tümen birliklerinin 30 Eylül 1921 şafakla beraber harbe hazır olduklarını belirtmiştir. 5. Süvari Alayı'nın da 29 Eylül 1921 gecesi Erenler, Susuz, Sülümenli istikametlerine keşif kolu göndermelerini emretmiştir¹⁷. Burada Mehmet Suphi Bey'in keşif kollarına güvenmeyerek 5. Süvari Alayı'na keşif için emir verdiği anlaşılmıştır.

5. Kolordu Komutanı Fahrettin Paşa'nın Cevizli'den 29 Eylül 1921'de saat 9.00'den sonra yazdığı 18 numaralı Kolordu emrinde, 29 Eylül 1921 akşamı Yunan kuvvetinin bir piyade tümeni ve iki süvari alayının Gazlıgöl, Çayırbağ, Erenler mıntkasında bulunduğu anlaşılmıştır. 30 Eylül 1921'de bir Yunan piyade alayının Sülümenli doğusunda ve iki tabur Yunan birliğinin de Karaarslan civarında olduğu gözlemlenmiştir. Susuz sırtlarının da Yunan kuvvetleri tarafından tahkim edildiği vurgulanmıştır. Afyonkarahisar - Susuz ve Susuz - İncehisar yoluna yakın tepelerde Yunan toplarının bulunduğu belirtilmiştir. Yunan kuvvetinin Afyonkarahisar ve Çobanlar demir yolunu tahrip ettiğinden dolayı geri çekilmesinin muhtemel olduğu bildirilmiştir. 14. Süvari Tümeni'nin İncehisar'a, 5. Kolordunun ise Gebeceler'e geldiği ifade edilmiştir¹⁸. 14. Süvari Tümeni'nin 30 Eylül 1921'de saat 9.00'dan önce İncehisar - Çıkrık istikametine hareket ederek Yunan kuvvetinin mevzilerine taarruz edeceği belirtilmiştir. Erzak ve mühimmatın Akpınar'dan sağlanacağı bilgisi verilmiştir. 5. Kolordu karargahının ise Cevizli'de olduğu vurgulanmıştır¹⁹. Keşif kollarının verdiği bilgide 29 Eylül 1921'de Sülümenli civarında bir Yunan kuvvetinin olmadığı ancak 30 Eylül 1921 tarihine bakıldığında Yunan kuvvetlerinin geldiği anlaşılmıştır.

3. Süvari Alayı'nın yaptığı keşfe göre, 1. Yunan Tümeni'nin, Yarbasan'ı saat 15.15'te geçerek Kümbet'e ilerlediği raporunu vermiştir. Tümen, diğer birlikleriyle İncehisar'da

16 "Afyonkarahisar Mıntkasında Mukabil Taarruz", *Vakit*, 2 Teşrin-i Evvel 1337 (1921), s. 1.

17 *ATASE*, İSH, 1429/74ab.

18 *ATASE*, İSH, 1429/74ab.

19 *ATASE*, İSH, 1429/74aba.

toplanmıştır²⁰. Saat 21.00’de ise 5. Kolordu Komutanlığına verilen emirde; 1 Ekim 1921 akşamından itibaren 14. Tümen’e bağlı Karaağaç bulunan 3. Alay’ın 4. Kolordu Komutanlığı emrine girmesi istenmiştir²¹. Bu rapordan da anlaşıldığı üzere 14. Süvari Tümeni’nin ordunun ihtiyacına bağlı olarak bir alayının gönderilmesi için emir verildiği görülmüştür. Ancak yukarıda da ifade edildiği gibi 20. Süvari Alayı’nı da 14. Süvari Tümeni’nin emrine geçtiği bildirilmiştir.

14. Süvari Tümeni, 5. Kolordunun emri üzerine 30 Eylül 1921’de saat 9.00’den önce Çıkrık istikametine hareket etmeye karar vermiştir. 14. Süvari Tümen Komutanlığı İncehisar’dan 30 Eylül 1921’de saat 7.30’dan önce birliklerine gönderdiği 9 numaralı tümen emrinde; 14. Süvari Tümeni’nin 30 Eylül 1921’de saat 9.00’den önce bütün kuvvetiyle Çıkrık istikametine hareket ederek Yunan kuvvetiyle temas sağlamasını ve Yunan kuvvetinin birlik ve mevzilerinin ortaya çıkarılmasını emretmiştir. 5. Süvari Alayı’nın öncü olduğunu ve bir kilometre ileride sağ ve sol taraflara birkaç keşif kolu çıkarıldığı ifade edilmiştir. Sırayla 20. Süvari Alayı’nın krup cebel bataryası, kudretli cebel bataryası ve 54. Süvari Alayı’nın yürüyüşe geçmesi emredilmiştir. Akpınar’dan erzak ve cephanenin temin edilmesi istenmiştir²². Bu hareketlerde süvarilerin nerelerden işlerini ve mühimmatlarını temin edecekler emirler doğrultusunda belirlendiği ve burada da yapılan hareketin planlı olduğunu göstermektedir.

Keşif kolları 30 Eylül 1921’de saat 11.00’den önce alınan rapora göre; Gazlıgöl Hamamı civarında bazısının çadırlı ve bazısının çadırsız bir Yunan ordugahının gözlenmediği ifade edilmiştir. Güzelim Dağı’nın iki noktasının iki subay keşif kolu tarafından işgal edildiği ancak havanın sisli olmasından dolayı gözlem yapılamadığı bilgisi verilmiştir. Susuz ve civarında Yunan kuvveti görülememişse de Güzelim Dağı’nın iki kilometre kadar güneyinde tüfek seslerinin işitildiği, İstanbul İstasyonu civarında Yunan karargahının görüldüğü bilgisi verilmiştir. Çobanlar istikametine de parça parça Yunan kuvvetinin Afyonkarahisar’a çekilmekte oldukları gözlemlenmiştir²³. Keşif kollarının verdiği bilgiler doğrultusunda Afyonkarahisar’ın güneydoğu kesiminden Afyonkarahisar’ın merkezine Yunan birliklerinin kaydırıldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca keşif kollarının sağlıklı veri almamasına engel olarak hava koşullarının etken olduğu görülmektedir.

Yukarıdaki bilgiler ve gelişmeler üzerine 14. Süvari Tümen Komutanı Mehmet Suphi Bey, Çalışlar’dan, Teğmen Ziya Efendiyle 30 Eylül 1921’de saat 11.30’dan önce

20 *TİH, Sakarya Meydan Muharebesi ve sonraki harekât...*, s. 377.

21 *TİH, Sakarya Meydan Muharebesi ve sonraki harekât...*, s. 379.

22 *ATASE, İSH, 1429/74aba.*

23 *ATASE, İSH, 1429/74aba.* Kroki için bkz.: Ek-1.

5. Kolordu Komutanlığına gönderdiği raporda; Güzelim Dağı'nın saat 10.30'dan önce işgal edildiğini ancak havanın sisli oluşundan kaynaklı gözlem yapılamadığı bilgisini vermiştir. Susuz bölgesine de keşif kolları gönderdiğini, 14. Süvari Tümeni'nin büyük kısmıyla da Çalışlar'da istirahatte olduğunu ifade etmiştir. 14. Süvari Tümeni'nin bir süre dinlendikten sonra Çıkrık istikametine doğru yürüyüşe geçeceğini belirtmiştir²⁴.

8. Piyade Tümen Komutanı Kazım Bey ise Mandıra batı sırtlarından 30 Eylül 1921'de saat 9.45'ten önce, 14. Süvari Tümen Komutanı Mehmet Suphi Bey'e gönderdiği raporda; Güzelim Dağı'nın 8. Piyade Tümeni tarafından her ne olursa olsun işgal edileceği bildirilmiştir. 8. Piyade Tümeni, 30 Eylül 1921'de saat 1.00'den sonra Çalışlar'dan hareket ederek saat 2.00'den sonra da Çıkrık köyüne geldiği bilgisi verilmiştir. 8. Tümen, cebel bataryasıyla iki alayını Çıkrık'ta bulundurarak, sağ tarafı tutmak için bir alayını gönderdiği dile getirilmiştir. Ayrıca Demirçevre – Susuz'a keşif kollarının sürüldüğü vurgulanmıştır²⁵. 14. Süvari Tümeni'nin sadece süvari tümenlerinden ya da birliklerinden değil, aynı zamanda piyade tümenlerinden de bilgi aldığı anlaşılmaktadır.

8. Tümen'in raporunu alan 14. Süvari Tümeni bu gelişmeler üzerine Çaldede Tepesi'nden 30 Eylül 1921'de saat 3.30'dan sonra 5. Kolordu Komutanlığına gönderdiği raporda; 14. Süvari Tümeni'nin bütün kuvvetiyle saat 2.00'den sonra Çıkrık köyüne geldiği ifade edilmiştir. İleri sürülen keşif kollarından alınan bilgiye göre, Susuz ve civarında Yunan kuvvetinin görülmediği, Çobanlar İstasyonu civarında bulunan Yunan kuvvetinin ise Afyonkarahisar'a çekilmekte olduğu bilgisi verilmiştir. Ayrıca Gazlıgöl civarında bir tümen kadar Yunan ordugahının bulunduğu bildirilmiştir. 14. Süvari Tümen Komutanı Mehmet Suphi Bey, Çaldede Tepesi'nden bizzat gözlem yaparak şehrin istasyon civarı ve Akçin'in yanmakta olduğunu belirtmiştir. Gazlıgöl istikametinde ise ara ara hafif piyade atışlarının işitildiğini vurgulamıştır. Gazlıgöl'deki ordugahta herhangi bir değişiklik olmadığını, bu ordugahın kısmen süvari ve kısmen de arabalardan meydana geldiği bilgisi verilmiştir. Durum böyleyken doğuya karşı kuvvetli emniyet tedbirlerinin alınmasını belirtmiştir. 14. Süvari Tümeni'nin şimdilik iki alayıyla Çıkrıkta, ayrıca Susuz ve Demirçevre köylerine keşif kollarının sürüleceği ifade edilmiştir²⁶.

30 Eylül 1921'de saat 4.00'den sonra şiddetli taarruz başlamıştır. Taarruz bir saat kadar devam etmiştir. Saat 5.00'den sonra da Gazlıgöl istikametinde bir alay süvari, bir

24 ATASE, İSH, 1429/74ad.

25 ATASE, İSH, 1429/74ad.

26 ATASE, İSH, 1429/74ad.

alay piyade ve topçudan meydana gelen Yunan müfrezesi, Çıkrık köyü kuzeybatısına doğru ilerlediği görülmüştür. Başlangıçta güneydoğuya yürüyen Yunan müfrezesi Türk topçu atışlarıyla daha batıya yönelmiş ise de Çıkrık'ın iki kilometre batısındaki tepeyi işgal ederek orada bulunan Türk keşif bölüğü çekilmeye mecbur kalmıştır. Türk keşif bölüğünün çekilmesinin ardından Yunan kuvveti, topçu atışını Çaldede Tepesi'ne yönelmiş ve Yunan topçusu iki toplu bir batarya ile mevzii kapatmıştır. 14. Süvari Tümeni bir alayla Gazlıgöl istikametine karşı tertibat almak ve geriye kalan birliğini Kozluca'da toplamak üzere hareket etmiştir²⁷.

Hakimiyet-i Milliye gazetesindeki 30 Eylül 1921 tarihli resmi tebliğde ise Eskişehir istikametinde ikinci hatta tahkimat yapan Yunan birlikleri ile Türk ordusu arasında çatışmalar yaşandığı ve bu durumun Türk ordusu açısından avantajlı durumda olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca Afyonkarahisar mıntkasında topçu ve piyade atışlarının olduğu, Yunan birliklerinin Çobanları yaktığı belirtilmiştir²⁸. Basın haberlerine bakıldığında Türk ordusunun çatışmalarda üstünlük kazandığı bilgisi verilmiştir. Bunu iki şekilde düşünmek mümkündür. Bunlardan birincisi haberlerin Yunan ordusuna geldiğinde askerinin moral ve motivasyonu azaltmak, ikincisinin ise Türk askerlerinin ve Anadolu'da bulunan halkın motivasyonunun arttırılması yönünde olabilir.

30 Eylül 1921 akşamına doğru vaziyet şöyleydi: Yunan kuvvetinden bir alay piyade, bir alay süvari ve bir bataryadan meydana gelen birliği Çıkrık'ın bir kilometre batısından itibaren kuzeybatıya doğru uzanan tepeleri tutmuştur. Afyonkarahisar ve doğu istikametinden herhangi bir haber alınmamıştır. 14. Süvari Tümeni'nin 54. Süvari Alayı Çaldede Tepesi'nde, 5. Süvari Alayı İğdeli'de, 20. Süvari Alayı ise krup ve kudretli cebel bataryasıyla Çıkrık'ta bulunmaktaydı. 54. Süvari Alayı'nın Çaldede Tepesi'nde bulunan Yunan kuvvetinin ileri birliğiyle muharebe halindeydi. 14. Süvari Tümeni'nin 30 Eylül-1 Ekim 1921 gecesi için hareket etme kararı verilmiştir. Bu karar doğrultusunda; 54. Süvari Alayı 1 Ekim 1921 sabahleyin Çaldede Tepesi'ni tekrar ele geçirmek üzere Güzelim Dağı'nın güneybatı kısımlarında, Çıkrık ve Çalışlar yolu üzerinde toplu bir şekilde bulunarak Çıkrık, İğdeli istikametlerini emniyet tedbiri alınmıştır. 14. Süvari Tümeni'nin büyük kısmı da 30 Eylül 1921 gecesini Çalışlar'da geçirmeye karar vermiştir²⁹.

1 Ekim 1921 şafaktan önce Güzelim Dağı'ndan piyade ve makineli tüfek seslerinin işitilmesi üzerine 14. Tümen'in çoğu birliği 54. Süvari Alayı'nın bulunduğu mevkiye

27 ATASE, İSH, 1429/74ad.

28 "Afyonkarahisar Mıntkasında Topçu", *Hakimiyet-i Milliye*, 1 Teşrin-i Evvel 1337 (1921), s. 2.

29 ATASE, İSH, 1429/74ada.; *TİH, Sakarya Meydan Muharebesi ve sonraki harekât...*, s. 383-385.

gitmiştir. 54. Süvari Alayı Çıkrık köyünü ve Çaldede Tepesi'ni işgal etmiştir. Güzelim Dağı'ndaki atışın artmasından Yunan kuvvetlerinin tepeyi işgal edeceği anlaşılmıştır. Bunun üzerine Mehmet Suphi Bey, subay keşif kollarını Güzelim Dağı'na göndermiştir. 8. Piyade Tümeni'nin sağ tarafını kontrol altına almak için 5. Süvari Alayı gönderilmiş ancak Yunan kuvvetinin piyade ve makineli tüfek atışlarıyla karşılaşmıştır. 54. Süvari Alayı da Güzelim Dağı'nın güneybatısındaki taşlı sırtlarda mevzi alan Yunan bataryasının ateşine maruz kalmıştır. Bu durum üzerine 54. Süvari Alayı Çıkrık kuzeyindeki tepelerde, 5. Süvari Alayı 8. Piyade Tümeni'nin sağ tarafında muharebe etmek için kuzey kesimlerine, 20. Süvari Alayı ve cebel bataryalarını Sivridede Tepesi civarında bağlantı kurmasına karar verilmiştir. 14. Süvari Tümen karargahı, 20. Süvari Alayı ve bataryalarıyla hareketi idare etmek üzere Sivridede Tepesi'ne hareket etmiştir. Hareket sırasında Güzelim Dağı'ndaki Yunan bataryasının şiddetli atışına maruz kalmıştır. Bu atış sonucunda bir er şehit, altı er ile on hayvan yaralanmıştır³⁰. Sonuç olarak Yunan kuvvetlerinin birlik çoğunluğu Afyonkarahisar merkezde, 14. Süvari Tümeni'nin de Afyonkarahisar'ın kuzeyinde bir yay hattı çizdiği görülmektedir.

2. 14. Süvari Tümeni'nin Harp Raporunda Afyonkarahisar Muharebesi; 1 Ekim 1921 Muharebesi

Afyonkarahisar Muharebesi 1 Ekim 1921'de başlamıştır. Ortalama 40 kilometrelik cephede yayılmış bulunan 5. Süvari Kolordusu, irtibat güçlükleri, haber, rapor ve emirlerin büyük gecikmelerle ulaşması yüzünden oldukça buhranlı geçirmiştir³¹. Ancak *Vakit* gazetesine göre Mustafa Kemal Paşa'nın Afyonkarahisar hareketini dikkatle gözlemlediği ifade edilmiştir³².

Afyonkarahisar Muharebesi yukarıda yaşanan gelişmeler doğrultusunda başlamıştır. Fahrettin Paşa'nın Susuz'dan 1 Ekim 1921'de saat 4.30'dan önce 14. Süvari Tümen Komutanı Mehmet Suphi Bey'e gönderdiği 18 numaralı kolordu emrinde; Gazlıgöl ve Afyonkarahisar'da bulunan Yunan tümenlerinin durumu hakkında bilgi vermiştir. Seyitgazi'den gelen iki Yunan tümeninin 29/30 Eylül 1921 gecesini Kümbet civarında geçirdiği, Gazlıgöl İstasyonu civarında bir tabur piyade, bir süvari alayı ve bataryadan meydana gelen Yunan kuvvetinin de Çıkrık istikametine hareket ettiği bildirilmiştir. Yunan kuvvetinin Çıkrık civarında bulunan 2. ve 14. Süvari Tümenleriyle geç vakte kadar muharebe ettiği belirtilmiştir. Bahsi geçen Yunan kuvvetinin Çıkrık

30 *ATASE*, İSH, 1429/74ada.; *TİH, Sakarya Meydan Muharebesi ve sonraki harekât...*, s. 383-385.

31 *TİH, Sakarya Meydan Muharebesi ve sonraki harekât...*, s. 392.

32 "Afyonkarahisar Harekâtını Mustafa Kemal Paşa" *Vakit*, 1 Teşrin-i Evvel 1337 (1921), s. 1.

kuzeybatısındaki tepelerde durdurulduğu vurgulanmıştır. Gazlıgöl'de de Yunan kuvvetinden bir alay kadar birliğin çadırları kaldırarak toplandığı ifade edilmiştir. 2. Kolordunun 1 Ekim 1921'de Seydiler, İscehisar, Karaağaç ve Bostanlar mıntikasında toplanacağı bildirilmiştir. Bu kolordunun 2 Ekim 1921'de İsmail köy istikametine taarruza geçmesinin muhtemel olduğu da ayrıca ifade edilmiştir. 14. Süvari Tümeni'nin Kozluca civarında bulunarak Çıkrık kuzeybatısında hareket eden Yunan birlikleriyle teması koruyacağı ve gerekirse Güzelim Dağı'nın kuzey kesimlerini tutmak amacıyla 8. Piyade Tümeni'nin sağ tarafını koruyacağı bildirilmiştir. 8. Tümen bir alayını sahra bataryalarıyla Susuz'un doğusundaki tepeleri işgal edeceği ve emrinde bulunan 52. Alayı'nı da Çavdarlı kuzeyindeki tepelerini elinde tutması emredilmiştir. 5. Kolordu Komutanı Fahrettin Paşa, 2 Ekim 1921'de öğleye kadar Cevizli doğusundaki sırtlarda bulunacağını ardından Çalışlar civarına geleceğini ifade etmiştir³³.

5. Süvari Kolordu Komutanlığı süvari tümenlerine 18 numaralı kolordu emrini verdikten sonra, Mehmet Suphi Bey'de saat 8.00'de birliklerine, öncelikle Gazlıgöl ve Afyonkarahisar'da bulunan Yunan kuvveti hakkında bilgi verirken bunun yanı sıra 10 numaralı tümen emrini de göndermiştir. Emirde; köylülerin verdiği bilgiler ışığında Seyitgazi'den gelen iki Yunan tümeninin 29-30 Eylül 1921 gecesi Kümbet, Kızören civarından geçtiği ve Gazlıgöl istikamete doğru hareket edecekleri öğrenilmiştir. 14. Tümen'e bağlı 54. Alay'ın şimdilik Çıkrık civarında bulunarak Çaldede Tepesi'ni elinde bulundurması istenmiştir. 5. Süvari Alayı'nın Güzelim Dağı'nın kuzey kesimlerinde 8. Piyade Tümeni'nin sağ tarafını koruması gerektiği ifade edilmiştir. 20. Süvari Alayı'nın ise şimdilik 14. Süvari Tümeni'nin yedeği olarak Sivridede Tepesi civarında bulunacağı belirtilmiştir³⁴. Verilen bilgilerden de anlaşılacağı üzere Türk ordusunun, geçtiği yerlerden bilgi amaçlı keşif birliklerinin yanı sıra halktan da yararlandığı görülmektedir.

1 Ekim 1921'de saat 11.00'den önce 14. Süvari Tümeni Sivridede Tepesi'ne gelmiştir. 20. Süvari Alayı ve krup bataryasının mesafesinin kısa olmasından dolayı tepenin gerisinde toplanmıştır. Sivridede Tepesi'nden yapılan gözetlemede Akçin üzerinde herhangi bir hareketlilik görülmemiştir. Gazlıgöl - Resulbaba Tepeleri istikametine doğru saat 8.00'den önce bir Yunan alayının gittiği gözlemlenmiştir. Çıkrık güneybatı sırtlarının gerisinden ve Güzelim Dağı'ndan ateş eden iki Yunan bataryasına karşı 4. Alay'ın Sivridede Tepesi'nin güneybatısından Kozluca'ya hakim tepelere gitmesi uygun bulunarak adı geçen alay ise emredilen tepeleri tutmuştur³⁵.

33 ATASE, İSH, 1429/74ada.; Baki Vandemir, *Sakarya'dan Mudanya'ya...*, s. 258-259.; Kroki için bkz.: Ek-2.

34 ATASE, İSH, 1429/74af.

35 ATASE, İSH, 1429/74af.

14. Süvari Tümen Komutanı Mehmet Suphi Bey'in Sivridede Tepesi'nden 1 Ekim 1921'de saat 10.00'dan önce 5. Kolordu Komutanı Fahrettin Paşa'ya gönderdiği raporda; Güzelim Dağı'nın en yüksek noktasının batısındaki kısmın Yunan kuvvetinden bir tabur piyade, bir miktar süvari ve cebel bataryası tarafından işgal edildiği bilgisi verilmiştir. Şafakla beraber İğdeli köyünden Güzelim Dağı'na gönderilen Türk irtibat keşif kuvvetinin, yakın mesafeden piyade ve makineli tüfek atışına maruz kaldığı ve bunun sonucunda iki hayvanın yaralandığı bildirilmiştir. Daha sonra Güzelim Dağı'na yönelen Türk alayının da Yunan kuvvetinin etkili piyade ve topçu atışlarına maruz kaldığı vurgulanmıştır. Bunun üzerine bir alayın Güzelim Dağı'nın kuzey kısımlarına yöneldiği ifade edilmiştir. 8. Piyade Tümeni ile bağlantı kurulması için görevlendirilen üç subay keşif kolundan henüz hiçbir dönüşün sağlanmadığı belirtilmiştir. 14. Süvari Tümen'in sağında bulunan 2. Tümen ile irtibatın sağlandığı bildirilmiştir. 14. Süvari Tümeni'nin büyük kısmıyla Sivridede Tepesi tarafında beklemeye olduğu vurgulanmıştır. Güzelim Dağı'nın batısındaki ovada Yunan kuvvetine dair herhangi bir hareket ve birliğinin olmadığı bilgisi verilmiştir. Sadece Gazlıgöl'den bir alay kadar Yunan kuvvetinin saat 8.00'den önce Resulbaba Tepeleri'ne gittiği görülmüştür. 14. Süvari Tümeni'nden zayıf atın şimdilik bir şehit, iki yaralı ve on hayvanın da yaralandığı ifade edilmiştir³⁶. Çatışmalardan da anlaşıldığı üzere 14. Süvari Tümeni'nin Afyonkarahisar Muharebesi'nin ilk gününde zayıf atı verdiği görülmektedir.

Yukarıdaki raporlardan sonra Güzelim Dağı'nın kuzey kısımlarında Yunan kuvvetiyle yakın temasta bulunan 5. Alay da 1 Ekim 1921'de saat 10.00'dan önce gönderdiği raporda, Yunan kuvvetinin şiddetli piyade ve makineli tüfek atışı yaptığını söylemiştir. Güzel Dağı'ndan saat 11.45'ten önce alınan ayrı bir raporda ise Yunan kuvvetinin hakim mevzilerden aralıksız ve etkili atışından dolayı kuzeydeki sırtlara çekilmek zorunda kaldıkları bilgisini vermiştir. Yarbay Mehmet Suphi Bey'in Fahrettin Paşa'ya verdiği rapordan da anlaşıldığı üzere 5. Alay'ın raporları doğrultusunda çatışmaların devam ettiği görülmektedir³⁷. Alay, tümen ve kolordu kademesindeki verilen bilgiler karşılaştırıldığında Yunan kuvvetleri tarafından süvari birliklerine ateş açıldığı doğrulanmaktadır.

5. Alay'ın raporundan sonra 14. Süvari Tümen Komutanlığı Sivridede Tepesi'nden 1 Ekim 1921'de öğlen 12.00'de 5. Alay Komutanlığına gönderdiği telgrafta; Türk piyade birliğinin Güzelim Dağı'na taarruz ettiğini söylemiştir. 2. Kolordu birliğinin de 8. Piyade Tümeni'ne yaklaştığı belirtilmiştir. Kudretli cebel bataryasının Güzelim Dağı'nın kuzey-batısındaki ve Yunan kuvvetinin işgalindeki taşlı sırtlara atış yapmak üzere ilerlediği ve

36 ATASE, İSH, 1429/74af.

37 ATASE, İSH, 1429/74af.

mevziye gireceği bildirilmiştir³⁸. Kudretli batarya Güzelim Dağı'na kademelerle ateş etmiştir. 1 Ekim 1921'de saat 1.00'den sonra da 5. Alay, Yunan kuvvetine yaklaşmak için ateşin şiddetini arttırmıştır. Krup bataryası da menzile daha iyi top atışı yapabilmek için ileriye sürülmüştür. 5. Alay ateş altında Yunan kuvvetine mümkün mertebe sokulmaya çalışmıştır. Saat 3.30'dan sonra da Gazlıgöl civarındaki ordugahtan bir tümene yakın bir kuvvet güneydoğu istikametine yürüyüşe geçmiştir. Bu kuvvet saat 3.30'da Çıkrık köyünün dört, beş kilometre kuzeybatısındaki köylere topçu atışı yaptığı görülmüştür. Afyonkarahisar Ovası'nda herhangi bir hareketlilik olmamıştır. Ara sıra Güzelim Dağı ile Demirçevre arasından tek tek yaya ve atının gidip geldiği gözlemlenmiştir. 3. Alay'ın 30 Eylül 1921'de yazdığı rapor ancak 1 Ekim 1921'de 14. Süvari Tümeni'ne ulaşmıştır. Raporda; Yunan kuvvetine ait bir tümen kadar birliğin Seyitgazi'ye gelerek Karaören, Kümbet istikametine yürüdüğü ve 3. Alay'ın aldığı emre göre Bayat, İncehisar yoluyla 14. Süvari Tümeni'ne katılacağı bildirilmiştir³⁹. Yarbay Mehmet Bey birliklerinden aldığı raporu saat 03.30'da 5. Kolordu Komutanlığına göndermiştir⁴⁰. 14. Süvari Tümeni ile bağlı alayların bazen birbirlerine gönderdiği raporlar geç ulaşmıştır. Bu da hareketin gelişimi ve ilerlemesi açısından karışıklığa sebebiyet vermiştir.

5. Alay Komutanlığından 1 Ekim 1921'de saat 4.30'dan sonra alınan raporda, 5. Alay'ın bir bölüğünün kuzeydeki sırtlarda muharebe mevziinde bulunduğu anlaşılmıştır. Ayrıca 5. Alay'dan saat 6.00'dan sonra alınan diğer bir raporda ise özellikle Yunan kuvvetinin Güzelim Dağı'nı takviye ettiği takdirde mevkinin ele geçirilmesinin güçleşeceği ifade edilmiştir⁴¹.

14. Süvari Tümen Komutanı Mehmet Suphi Bey'in Sivridede Tepesi'nden 1 Ekim 1921'de saat 6.00'dan sonra birliklerine verdiği 11 numaralı tümen emrinde; Güzelim Dağı'nın batı kısmının Yunan kuvvetinden temizlendiği ifade edilmiştir. Güzelim Dağı'nın doğu kısmına Tümen'in hakim olduğu belirtilmiştir. Gazlıgöl'den çeşitli sınıflardan meydana gelen bir Yunan müfrezesinin saat 3.00'den sonra güneydoğu istikametine yürüyüşe geçtiği bildirilmiştir. Bu Yunan kuvvet kolunun saat 5.00'den sonra Demirçevre köyüne yaklaştığı vurgulanmıştır. 14. Süvari Tümeni'nin akşama kadar vaziyetini koruması ve 1/2 Ekim 1921 gecesi, 20. Süvari Alayı'nın büyük kısmıyla Sivridede Tepesi civarında kalması ve Kozluca'ya hakim tepeleri elinde bulundurması ayrıca batı ve güneybatıya karşı tedbir alması istenmiştir⁴².

38 ATASE, İSH, 1429/74af.

39 ATASE, İSH, 1429/74afa.

40 ATASE, İSH, 1429/74afa.

41 ATASE, İSH, 1429/74afa.

42 ATASE, İSH, 1429/74afa.; Kroki için bkz.: Ek-3.

5. Süvari Alayı'nın Çalışlar'a gelen yoldan ve yedek kuvvetlerin olduğu mevzide bulunacağı, buna ilaveten Çıkrık, İğdeli istikametlerine ve Güzelim Dağı'nın batı kısmına karşı emniyet tedbirleri alması emredilmiştir. 54. Süvari Alayı, bataryası ve 14. Süvari Tümen karargahının ise Çalışlar köyünde olacağı bilgisi verilmiştir. 20. Süvari Alayı ile 5. Süvari Alayı'nın birbirleriyle ve aynı zamanda sağ ve soldaki komşu kuvvetleriyle sıkı bir bağlantı oluşturulması istenmiştir⁴³.

Mehmet Suphi Bey ve birlikleri Çalışlar köyüne gelmiştir. Tümen'in son aldığı bilgi ve durumlar neticesinde Çalışlar'dan 1 Ekim 1921'de saat 9.00'da 5. Kolordu Komutanlığına gönderdiği raporda; çeşitli sınıflardan meydana gelen Yunan kolunun akşama doğru Güzelim Dağı'nın güneybatı tepelerine yanaştığı bilgisi verilmiştir. Güzelim Dağı'nın güneybatısındaki sırtlarda mevzi alan Yunan bataryasına ve bu civardaki Yunan akıncılarına karşı krup ve kudretli cebel batarlarının yanına yaklaştığı ve 5. Alay ile Yunan kuvveti arasında şiddetli atışların yapıldığı vurgulanmıştır. 14. Süvari Tümeni'nin 20. Süvari Alayı ile Sivridede Tepesi ve civarındaki hakim tepeleri tuttuğu, 5. Süvari Alayı'nın Çıkrık, Çalışlar köyünün iki tarafındaki sırtları muhafaza ettiği ve akşam da tümenin geriye kalan kuvvetiyle 1/2 Ekim 1921 gecesini Çalışlar'da geçirdiği bildirilmiştir⁴⁴.

Hakimiyet-i Milliye gazetesi, 1 Ekim 1921'de havanın yağmurlu olmasına rağmen Afyonkarahisar mıntıkasında Sülümenli – Karaarslan hattından şehrin kenarına kadar Yunan birliklerinin sürülüp takip edildiği bilgisini vermiştir⁴⁵.

Çalışlar'ın büyük kısmının emniyetini 1/2 Ekim 1921 gecesini 54. Süvari Alayı sağlamıştır. Gece Güzelim Dağı'nda ara sıra yoklama atışlarından başka bir hadise görülmemiştir. Şafakla beraber 5. Süvari Alayı'ndan İğdeli istikametine gönderilen keşif kolu Yunan kuvvetinin atışıyla karşılaştığından dolayı ilerleyememiştir. Sabahleyin de Çalışlar'dan Sivridede Tepesi'ne gidilmiş, 14. Süvari Tümeni'nin gözlem ve komutanlık yeri burası olmuştur. 54. Süvari Alayı Kozluca'ya hakim tepelere sürülmüştür. Kudretli batarya ise 54. Alay'ın çevresinde mevziye dahil olmuştur. Güzelim Dağı'ndaki vaziyette herhangi bir değişiklik olmamıştır. Yunan kuvveti Çıkrık köyüne yanaşmış ve Çaldede Tepesi'nde bulunmuştur. Yunan kuvveti Erenler ve Demirçevre köylerinde bir ordugahı tespit edilmiştir. Bu Yunan ordugahı, 1 Ekim 1921'de saat 2.00'den sonra Gazlıgöl'den gelen kuvvete ait olduğu düşünülmüştür⁴⁶.

43 ATASE, İSH, 1429/74ah.

44 ATASE, İSH, 1429/74ah.

45 "Afyonkarahisar Mıntıkasında Sülümenli-Karaarslan", *Hakimiyet-i Milliye*, 2 Teşrin-evvel 1337 (1921), s. 2.

46 ATASE, İSH, 1429/74ah.

14. Süvari Tümeni gelen emirler doğrultusunda bir taraftan Güzelim Dağı'nın kuzey yamaçlarını tutmak için 8. Piyade Tümeni'nin sağ tarafını koruması, diğer taraftan ise Çıkrık bölgesinden gelen Yunan birlikleriyle temasını muhafaza etmesi için gayret sarfetmiştir. Saat 6.00'ya doğru 8. Piyade Tümeni ile 14. Süvari Tümeni, Güzelim Dağı'nda Yunan Anbanaz Grubu ile muharebesi şiddetlenmiştir. Türk tümenlerine takviye olarak da saat 10.00'da 13. ve 4. Süvari Alayları gelmiştir. Fakat alaylar 14. Tümen'in iki alaylı olduğu fark edince Kozluca'da toplanmıştır. 14. Tümen'in 30 Eylül 1921'deki harekâtından sonra Güzelim Dağı, Çıkrık hattını işgal etmiş olduğu bildirilmişse de, mevkiye bulunan 5. Kolordu Kurmay Başkanı'nın saat 11.30'da yazdığı raporda; Tümen'in çoğunluğunun Çalışlar ve Çalışlar'ın kuzeyinde bulunduğu; 54. Alay'ın Çıkrık güneybatı sırtlarına gönderildiği ve Yunan kuvvetlerinin 30 Eylül/1 Ekim 1921 gecesi işgal etmiş olduğu Güzelim Dağı'na Tümen'in müdahalesinin saat 7.00'de Çalışlar'dan kuzeybatıya ilerlemesi ile başlamış olduğu belirtilmiştir⁴⁷.

3. Süvari Alayı, saat 16.00'da Bayat, İsehisar yolu üzerinden 14. Tümen'e katılmak üzere hareket etmiştir. 2. Yunan Tümeni saat 18.00'e doğru Çıkrık batısı, Beyyazı (Anbanaz) hattına ilerlemiştir. Bu saatten sonra Güzelim Dağı'nın batı tepelerinin tamamı Yunan kuvvetinin eline geçmiştir ve 14. Tümen, 5. ve 20. Süvari Alayları ile mevziisinde, diğer birlikleri ile Çalışlar'da konuşlanmıştır⁴⁸.

2.1. 2 Ekim 1921 Muharebesi

5. Kolordu 3. Süvari Tümeniyle birlikte Kozviran civarında ve büyük kısmıyla da Kozluca, Çavdarlı hattında konuşlanmıştır. Afyonkarahisar civarında ise bir tümeden fazla Yunan kuvveti vardır⁴⁹.

Fahrettin Paşa, 2 Ekim 1921'de bir Yunan taarruzu yapılırsa 14. Süvari Tümeni'nin sağ tarafından muharebeye katılmasını 4. Piyade Tümeni'ne emretmiştir⁵⁰. Ancak 14. Süvari Tümeni'ne 5. Kolordu'dan 2 Ekim 1921 tarihi için henüz bir emir gelmemiştir. Bunun üzerine 14. Süvari Tümen Komutanı Mehmet Suphi Bey'in Sivridede Tepesi'nden 2 Ekim 1921'de 5. Kolordu Komutanlığına gönderdiği raporda; gece iki taraftan ara sıra yoklama atışından başka bir şey olmadığı ifade edilmiştir. Güzelim Dağı'ndaki durumda herhangi bir değişiklik olmadığı bilgisi verilmiştir. Sabahleyin

47 TİH, *Sakarya Meydan Muharebesi ve sonraki harekât...*, s. 392-394.

48 TİH, *Sakarya Meydan Muharebesi ve sonraki harekât...*, s. 394-395.

49 Eyüp Demir, "Sakarya Meydan Muharebesi ve Takip Harekâtı'nda 5'inci Grup/Süvari Kolordusu (5'inci Kolordu)", *Askeri Tarih Araştırmalar Dergisi (ATAD)*, S. 34, 2022, s. 226.

50 ATASE, İSH, 1368/42.; ATASE, İSH, 1368/42a.; Çağlar Öngel, *Türk İstiklal Harbi'nde 5. Süvari Kolordusu...*, s. 321.

İğdeli istikametine gönderilen keşif kolunun Yunan kuvvetinin atışıyla karşılaştığı belirtilmiştir. Yapılan gözetlemelere göre Demirçevre ve Erenler köylerinde Yunan ordugahının bulunduğu tespit edilmiştir. 1 Ekim 1921'de Yunan kuvvetinden gelen birliğin Gazlıgöl'den Demirçevre ve Erenler'de gecelediği tahmin edilmiştir. Ayrıca Çıkrık ve İğdeli köylerinde Yunan kuvvetinin ileri karakolunun olduğu bildirilmiştir. 14. Tümen'in 2 Ekim 1921 sabahı dün akşamki vaziyetini aldığı ve bir alayının da Kozluca'ya hakim tepelerde olduğu ifade edilmiştir⁵¹. Yukarıda ifade edildiği gibi emirlerin geç kaldığı ile ilgili bilgiler ifade edilmiştir. Ayrıca 5. Süvari Kolordusunun piyade birliklerine de emir verildiği anlaşılmıştır.

Mehmet Suphi Bey'in Sivridede Tepesi'nden 2 Ekim 1921'de saat 4.00'den sonra 5. Kolordu Komutanlığına gönderdiği raporda; Çıkrık köyünün güneybatısındaki tepelerden Çıkrık köyüne ilerlemek isteyen Yunan piyadesinin, Türk topçu atışlarıyla durdurulup uzaklaştırıldığı vurgulanmıştır. Saat 2.10'den sonra yaklaşık bir tümenlik Yunan kuvvetinin Gazlıgöl'e doğru ilerlediği ve saat 3.30'dan sonra da kolbaşısıyla Gazlıgöl İstasyonu'na geldiği tespit edilmiştir. Bu Yunan kuvvetinden bir kısmının Gazlıgöl civarında eski ordugah yerine girdiği ve geriye kalan kısmının da Afyonkarahisar'a doğru yürüyüşüne devam etmekte olduğu ifade edilmiştir. Demirçevre ve Erenler bulunan Yunan ordugahlarında herhangi bir değişiklik olmadığı bilgisi verilmiştir⁵².

5. Kolordu Komutanlığından 2 Ekim 1921'de 14. Süvari Tümen Komutanlığına henüz bir emir gelmemiştir. Bunun üzerine Tümen Komutanı Mehmet Suphi Bey Sivridede Tepesi'nden 2 Ekim'de saat 5.00'den sonra 2/3 Ekim 1921 gecesini için birliklerin yapması gerekenler tümen emri olarak gönderilmiştir. Bu emirde; saat 3.30'dan sonra Yunan kuvvetinin Gazlıgöl İstasyonu hizalarına geldiği bildirilmiştir. Yunan kuvvetinin büyük kısmının Afyonkarahisar istikametinde yürüyüşe devam ettiği belirtilmiştir. Bu Yunan kuvveti kolbaşısının saat 5.30'dan sonra Erenler hizalarına geldiği ve Güzelim Dağı'nda ise herhangi bir değişikliğin olmadığı bilgisi verilmiştir. 14. Süvari Tümeni'nin akşama kadar vaziyetini koruyacağı ifade edilmiştir. 2/3 Ekim 1921 gecesini için 54. Süvari Alayı'nın büyük kısmıyla Doğanlar'da bulunarak, bir bölüğünün Sivridede Tepesi'ni tutması ve Kozluca'ya hakim tepelere kuvvetli postalar gönderilmesi istenmiştir. 5. Süvari Alayı'nın büyük kısmının da Çalışlar'da bulunacağı ve bir bölüğü ile Çıkrık, Çalışlar yolu üzerinde emniyet tedbirleri alınması emredilmiştir. 20. Süvari Alayı, 14. Süvari Tümen karargahı ve bataryalarının ise Karaağaç'ta bulunacağı ifade edilmiştir. Yani gün batımına kadar dikkate değer bir değişiklik olmamıştır. Sadece 2

51 ATASE, İSH, 1429/74ah.; ATASE, İSH, 1368/42ad.

52 ATASE, İSH, 1429/74aha.; ATASE, İSH, 1368/42ae.

Ekim 1921’de saat 2.15’ten sonra kuzeyden gelen Yunan tümeninin büyük kısmı saat 5.30’dan sonra Erenler hizasına gelmiştir⁵³. 14. Süvari Tümeni’nin alaylara emir verilen bunun yanında gelişmeler hakkında bilgi verdiği de görülmektedir.

14. Süvari Tümeni’nin Sivridede Tepesi’ni savunmaktaydı. Çünkü buranın Kızören, Gazlıgöl, Afyonkarahisar, Güzelim Dağı’nın gerilerine kadar mesafesi çok olmakla beraber Güzelim Dağı ve Çıkrık’tan ilerleyecek Yunan kuvvetinin hakimiyeti altında bulunuyordu. Bundan dolayı 14. Süvari Tümeni bir alayıyla 8. Piyade Tümeni’nin sağ tarafını himaye etmesi gerekli görülmüştür. Tümen büyük kısmıyla Sivridede Tepesi ve civarındaki hakim noktaları müdafaa etmek amacını gözeterek tedbirler almıştır⁵⁴.

2 Ekim 1921’de Türk birlikleri ve Yunan birliklerinde herhangi bir hareket söz konusu olmamıştır. Gözlemler neticesinde Balmahmut, Afyonkarahisar, Gazlıgöl, Susuz, bölgelerinde Yunan birliklerinin dört tümen olduğu tespit edilmiştir⁵⁵.

5. Kolordu Komutanlığından İncehisar’dan 2 Ekim 1921’de 19 numaralı kolordu emri gelmiştir. Bu emirde; Gazlıgöl’de bulunan Yunan kuvvetinin 1 Ekim 1921’de saat 6.30’dan sonra kolbaşıyla Demirçevre köyüne geldiği ve Demirçevre, Erenler mıntıkasında birleştiği bilgisi verilmiştir. 2 Ekim 1921’de bir Yunan tümeninin saat 2.30’dan sonra kolbaşıyla Gazlıgöl’den geçtiği, Yunan kuvvetinin büyük kısmının da Demirçevre hizasına geldiği ifade edilmiştir. Güzelim Dağı’nda bulunan Yunan birliğinin vaziyetinde herhangi değişiklik olmadığı tespit edilmiştir. 14. Tümen’in 5. Kolordunun süvari tümenleriyle birlikte gösterdiği hız ve dayanıklılık Seyitgazi ve Güzelim Dağı’ndaki muharebelerinde sergiledikleri cesaretin takdir edildiği ifade edilmiştir⁵⁶. 14. Süvari Tümeni’nin Sivridede Tepesi’ni bütün kuvvetiyle elinde bulunduracağı, bir Yunan taarruzunda adı geçen tepelyi savunacağı belirtilmiştir. 2. Tümen’in Bostanlar mıntıkasında 14. Tümen’in sağ tarafına yaklaşacağı ve bir Yunan birliğinin saldırısı karşısında 14. Tümen’in sağ kanattan çatışmada yer alacağı bildirilmiştir. 5. Kolordunun menzilinın Kale köyünde, cephane kollarının Akpınar’da ve seyyar hastanesinin ise Emirali’de olduğu vurgulanmıştır. 5. Kolordu karargahının 3 Ekim 1921’de Karaağaç’ta bulunacağı bilgisi de verilmiştir⁵⁷.

53 ATASE, İSH, 1429/74aha.

54 ATASE, İSH, 1429/74aha.

55 Ahmet Altıntaş, “Sakarya Zaferi’nden Afyonkarahisar (Güzelim dağı Muharebesi) Muharebesi’ne Giden Süreç”, *Sakarya Meydan Muharebesi’nin 100. Yılı: 1921 Yılıının Siyasi ve Askeri Gelişmeleri Uluslararası Sempozyumu (11-12 Eylül 2021)*, haz.: Temuçin F. Ertan, Hakan Uzun, Ankara Üniversitesi Yayınları, No: 761, Ankara, 2022, s. 289.

56 ATASE, İSH, 1429/74aha.

57 ATASE, İSH, 1429/74ai.

14. Süvari Tümeni, Doğanlar, Çalışlar, Karaağaç bölgesinde konuşlanmıştır. 8. Piyade Tümeni kuzey kanadının hemen açığındaki Sivridede Tepesi'ne 54. Süvari Alayı, bir bölüğüyle yerleşmiştir⁵⁸.

Akşama doğru 1. Yunan Tümeni Gazlıgöl'e, 12. Yunan Tümeni Beyköy'e ve 2. Yunan Tümeni de Beyyazı'ya gelmiştir. Afyonkarahisar'da bir veya iki Yunan tümeninin bulunduğu düşünülmüştür. 2. Kolordu muharebeye girinceye kadar 14. Süvari Tümeni'nin de mevziinde kalması emredilmiştir. Tümen, Güzelim Dağı'ndaki muharebe devam ederken aldığı emir doğrultusunda Doğanlar güneybatı sırtlarında bir alayını bırakmış ve Doğanlar'da toplanmıştır. Bu gelişmeler nihayetinde, 14. Süvari Tümeni ve 8. Piyade Tümeni arasında kalan Sivridede Tepesi boş kalmıştır⁵⁹. 2. Kolordunun normalde 5. Kolordu ile birlikte ortak hareket etmesi ve Yunan kuvvetlerine taarruz etmesi lazımken 2 Ekim 1921'de halen 2. Kolordunun muharebeye katılmadığı anlaşılmaktadır.

Raporlara bakıldığında Güzelim Dağı'nda herhangi bir değişiklik olmadığı vurgulanmıştır. Ancak Hakimiyet-i Milliye gazetesinin nüshasında, Afyonkarahisar mıntıkasında Susuz köyünün doğusundaki Güzelim Dağı'na taarruz eden Yunan birliklerinin kayıplar verdirilerek geri püskürtüldüğü yazılmıştır. Ayrıca Balmahmut civarındaki Yunan kuvvetine taarruz eden Türk birliklerinin Yunanlıları demir yolu hattının kuzeyine sürdüğü bilgisini paylaşmıştır⁶⁰. Bu durumdan da anlaşılacağı üzere basın Afyonkarahisar Muharebesi hakkında, hem iç hem de dış kamuoyuna yönelik haberler vermeye çalışmıştır.

2.2. 3 Ekim 1921 Muharebesi

3. Süvari Alayı geceleyin Karaağaç'ta 14. Tümen'e katılmıştır. 14. Tümen karargahı, batarya, 3. ve 20. Alay ile birlikte Sivridede Tepesi'ne gelmişlerdir. Vaziyette bir değişiklik görülmemiştir. Sadece 5. Süvari Alayı'ndan alınan raporda, sabahleyin bir Yunan taburunun Güzelim Dağı'na yaklaştığı bildirilmiştir⁶¹.

Gece bu durumlar yaşanırken Fahrettin Paşa'nın İncehisar'dan 3 Ekim 1921'de saat 7.00'den sonra birliklerine gönderdiği 20 numaralı kolordu emrinde; 2 Ekim 1921'de saat 3.00'den sonra bir Yunan tümeninin Beyköy'e, diğer Yunan tümeninin ise Gazlıgöl

58 *TİH, Sakarya Meydan Muharebesi ve sonraki harekât...*, s. 402-403.

59 *TİH, Sakarya Meydan Muharebesi ve sonraki harekât...*, s. 407-408.; Baki Vandemir, *Sakarya'dan Mudanya'ya...*, s. 282.

60 "Afyonkarahisar Mıntıkasında Susuz kariyesi", *Hakimiyet-i Milliye*, 3 Teşrin-i Evvel 1337 (1921), s. 2.; "Eskişehir ve Karahisar'ın İstihlâsı Etrafındaki Muharebat Lehimize İnkişaf Ediyor", *Tevhid-i Efkar*, 5 Teşrin-i Evvel 1337 (1921), s. 1.

61 *ATASE, ISH, 1429/74ai*.

mıntkasına gelip ordugah tesis ettiği bilgisi verilmiştir. Demirçevre mıntkasında Yunan kuvvetinin bir tümeni, Afyonkarahisar ise iki tümenin olduğu tespit edilmiştir. 14. Süvari Tümeni, 2. Kolordunun muharebe yapmasına kadar mevzide kalarak vazifesine devam edeceği ve 2. Kolordu taarruza geçince 14. Süvari Tümeni'nin 5. Kolordu emrinde olacağı dile getirilmiştir. Muhafız Süvari Bölüğü'nün ise hemen Çavdarlı kuzeyindeki sırtlara giderek Afyonkarahisar'daki Yunan kuvvetinin adı geçen istikamette bir taarruzu olursa oradaki birlikleriyle beraber sırtları savunacağı belirtilmiştir. Yunan kuvvetinin adı geçen istikamette bir hareketi olursa bölüğün 5. Kolorduya geri döneceği emredilmiştir. Tümenlere kudretli cebel mermisinin Akpınar'dan verileceği ve cephane kolunun Akpınar'dan Karaağaç'a nakil olacağına göre Karaağaç - Akpınar istikametine gönderilmesi istenmiştir. Alanyurt'ta (Bavurdu) bir erzak ambarının açılması talebinde bulunulmuştur. Kale ve Bayat köylerinde erzak olduğu bilgisi verilmiştir. Fahrettin Paşa'nın önce İschehisar'ın batı sırtlarında bulunacağı daha sonra 14. Süvari Tümeni'nin yanına gideceği ifade edilmiřtir⁶².

Yukarıda geçen kolordu emrine göre herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Saat 9.00'dan önce Gazlıgöl civarındaki bir tümen kadar tahmin edilen Yunan kuvveti Afyonkarahisar istikametine hareket etmiştir. Diğer Yunan kuvvetlerinin de vaziyetlerini muhafaza ettikleri görölmüřtür⁶³.

14. Süvari Tümen Komutanlığı Sivridede Tepesi'nden 3 Ekim 1921'de saat 9.00'dan önce 5. Kolordu Komutanlığına gönderdiği sabah raporunda; Yunan kuvvetinin sabahleyin Güzelim Dağı'nı bir tabur kuvvetle takviye ettiğini bildirmiştir. 3. Süvari Alayı'nın 2 Ekim 1921 akşamı 14. Süvari Tümeni'ne katıldığı belirtilmiştir. Adı geçen alayın Çalışlar'dan geçerken Yunan topçu atışına maruz kaldığı ve bir askerin yaralandığı bilgisi verilmiřtir⁶⁴.

20 numaralı kolordu emrini alan Mehmet Suphi Bey, Sivridede Tepesi'nden 3 Ekim 1921'de saat 9.20'den önce birliklerine emir vermiştir. Bu emirde; Gazlıgöl ile Afyonkarahisar arasında Yunan kuvvetinin dört, beş tümenin bulunduğunu bildirmiştir. 2. Kolordu'nun Yunan kuvvetine taarruz ederek Gazlıgöl Deresi batısına atılması istenmiştir. 5. Kolordu ve 2. Kolordunun sağ tarafını tutmak ve kuzeyden⁶⁵ gelecek Yunan tümenlerinin hareketlerini durdurmasının gerekli olduğu görölmüştür. Ayrıca Akpınar'dan Karaağaç'a 14. Süvari Tümeni adına 60 adet kudretli cebel mermisinin

62 ATASE, İSH, 1429/74ai.

63 ATASE, İSH, 1429/74ai.

64 ATASE, İSH, 1429/74ai.

65 ATASE, İSH, 1429/74ai.

geleceği, bataryanın boş olan cephanesinin müsait olan hayvanlarla taşınacağı vurgulanmıştır. Seydiler'de ağırlık ve cephe müfrezesinin bulunduğu, muharebe müfrezesi ve atlı kademesinin kalarak 14. Süvari Tümeni'nden geriye kalanların 5. Kolorduya katılması emredilmiştir⁶⁶.

3 Ekim 1921'de saat 11.45'ten önce Güzelim Dağı'nda topçu, piyade, makineli tüfek atışı şiddetlenmiştir. Krup ve kudretli cebel topları Yunan kuvvetine yandan etkili bir şekilde atış yapmıştır. Kudretli bataryanın mermisi kalmadığından geriye alınmıştır. Krup bataryasının da mermisi ancak etkili olan hedeflere harcanması emredilmiştir. Bu sırada bir bölük kadar Yunan piyadesinin avcı halinde Kozluca batı sırtlarına ilerlemesi üzerine krup bataryasıyla ateş edilerek durdurulmuştur. 54. Süvari Alay Komutanlığı da bu Yunan kuvvetinin bir tabur olduğunu düşünerek, bir alayın daha gönderilmesini talep etmiştir. Buna cevap olarak ilerleyen Yunan kuvvetinin bir bölükten fazla olduğu özellikle mevkiinin durumundan faydalanılarak makineli tüfek atışlarıyla Yunan kuvvetinin durdurulmasını ve gerekirse bir alayın takviye edileceği bildirilmiştir. 3 Ekim 1921'de saat 2.00'den sonra da 5. Kolordu Komutanlığından alınan sözlü emir üzerine 3. Süvari Alayı Gebeceler istikametine hareket etmiştir. Sonunda adı geçen alay, 2. Kolordunun sol tarafına fayda sağlamadığından Gebeceler'e kadar gitmesi uygun görülmemiştir. 3 Ekim 1921'de saat 3.30'dan sonra 5. Kolordu Komutanlığı Harekat Şubesi'nden Yüzbaşı Sabri Efendi, Sivridede Tepesi'ne gelerek 14. Süvari Tümeni'nin Doğanlar'da toplanmasını istemiştir⁶⁷.

Yüzbaşı Sabri Efendi, Kolordu emrini 14. Süvari Tümeni'ne bildirmesi üzerine Tümen Komutanı Mehmet Suphi Bey Sivridede Tepesi'nden 3 Ekim 1921'de saat 4.00'den birliklerine verdiği tümen emrinde; Güzelim Dağı'nda gerçekleşen muharebenin lehlerine geliştiğini ifade etmiştir. 3 Ekim 1921 sabahı Gazlıgöl'den güney istikametine doğru yürüyüşe geçen iki Yunan tümeninin Çayırbağ hizalarından batıya yöneldiğini bildirmiştir. 14. Süvari Tümeni'nin Doğanlar'a gideceğini ifade etmiştir. Alaylarında Doğanlar'a gelmesini istemiştir. 20. Süvari Alayı'nın şu anlık Doğanlar güneybatı sırtlarında kalacağını, güneye ve batıya karşı tedbirler alacağını vurgulamıştır⁶⁸.

14. Süvari Tümeni, 3 Ekim 1921'de saat 5.00'den sonra Doğanlar'da toplanmıştır. Fahrettin Paşa ise 3 Ekim 1921'de saat 5.30'dan sonra 14. Süvari Tümeni Komutanlığına Doğanlar'dan yazılı emir göndermiştir. Bu emirde; Güzelim Dağı'nda muharebelerin

66 ATASE, İSH, 1429/74aia.

67 ATASE, İSH, 1429/74aia.

68 ATASE, İSH, 1429/74aia.

devam ettiği ifade edilmiştir. 14. Süvari Tümeni'nin 3/4 Ekim 1921 gecesi Bostanlar ve Doğanlar'da kalması emredilmiştir⁶⁹.

Yukarıdaki emri alan Mehmet Suphi Bey, Doğanlar'dan 3 Ekim 1921'de saat 5.45'te tümen birliklerine verdiği emirde; 5. Kolordunun 3/4 Ekim 1921 gecesini 14. Süvari Tümeni'ne bağlı 5., 54. Süvari Alayları, krup cebel bataryasının 54. Süvari Alay Komutanlığı emrinde Bostanlar'da bulunacağı bildirilmiştir. 3., 20. Süvari Alayları ve kudretli bataryasının 14. Süvari Tümen karargahı ile birlikte Doğanlar'da toplanması emrini vermiştir. 54. Süvari Alayı'nın Bostanlar civarındaki 2. Süvari Tümeniyle bağlantı kurmasını istemiştir. 20. Süvari Alayı'ndan bir bölüğün de Oyadede Tepesi civarında bulunarak Bostanlar ve Sivridede Tepesi istikametine karşı emniyet tedbirleri almasını emretmiştir⁷⁰.

4. Tümen Komutanlığının 3 Ekim 1921'de Fahrettin Paşa'ya çektiği telgrafta; Güzelim Dağı'na 4. Tümen'in taarruz edeceği sırada 14. Tümen topçu bataryalarının ateşle destek verilmesi istenmiştir⁷¹. Buradan da anlaşılacağı üzere tümenlerde birbirlerine yardım ederken hiyerarşiyi göz önünde bulundurarak tümenin bağlı bulunduğu kolordudan isteklerde bulunmuşlardır.

Mehmet Suphi Bey ise Gazlıgöl istikametinden ilerleyen bir Yunan birliğinin batıya yöneldiği bilgisini vermiştir. Demirçevre güzergahındaki Yunan kuvvetinin Güzelim Dağı'na hareket ettiği ve Güzelim Dağı'nın batı tepelerine yanaştığı söylenmiştir. Erenler bölgesinde değişikliğin olmadığı ifade edilmiştir. Kozluca, Çıkrık ve Emirdağ istikametinde ilerlenecekse bir bölüğe yakın Yunan piyadesinin Kozluca ile Çıkrık arasında durdurulduğu vurgulanmıştır⁷².

2.3. 4 Ekim 1921 Muharebesi

Doğanlar'a gelen 14. Süvari Tümen Komutanlığı 4 Ekim 1921'de saat 8.45'ten önce 5. Kolordu Komutanlığına verdiği raporda; Bozöyük, Alce köylerinin Yunan kuvveti tarafından işgal edildiği ifade edilmiştir. Yunan kuvvetinin bir alay piyade ve bataryasının 4 Ekim 1921 sabahı Ayazın sırtlarını takip ederek kuzeydoğu istikametine doğru ilerlediği bildirilmiştir⁷³. 4 Ekim 1921'de Vakıf gazetesi, Yunan ordusunun

69 ATASE, İSH, 1429/74aia.

70 ATASE, İSH, 1429/74aj.

71 ATASE, İSH, 1368/42ao.

72 ATASE, İSH, 1368/42at.

73 ATASE, İSH, 1429/74aj.

mukavemetinin gittikçe zayıfladığı başlığını atmıştır⁷⁴. İkdâm gazetesi ise Afyonkarahisar'ın işgali süratle Kütahya ve Eskişehir'in de geri alınmasının gerekli olduğu başlığı öne çıkmaktadır⁷⁵.

5. Kolordu Komutanlığı 4 Ekim 1921'de saat 10.30'dan önce, bağlı bulunduğu tümenlerin hemen Alanyurt'a hareket etmelerini istemiştir. Bunun üzerine 3., 20. Süvari Alayları ve kudretli batarya ile Alanyurt istikametine hareket edilerek, Bostanlar doğu sırtlarında bulunan 54. Tümen Komutanlığına da ek emir verilmiştir⁷⁶. Kolordu tarafından konuşlandırmalar yapılırken Türk süvarileri Yunan birlikleriyle Afyonkarahisar civarında çatışmaya devam etmektedir⁷⁷.

14. Süvari Tümen Komutanı Mehmet Suphi Bey'in Doğanlar batı sırtlarından 4 Ekim 1921'de 10.30'dan önce 54. Süvari Alay Komutanlığına gönderdiği adı geçen ek emirde; 14. Süvari Tümeni'nin Selimiye (Sarıçayır) istikametini kapatmak ve tedbir almak için hemen Alanyurt'a hareket etmesi emredilmiştir. 54. Süvari Alayı'nın 5. Süvari Alayı ve 14. Süvari Tümen cebel bataryasını da alarak acilen Alanyurt'a hareket edilmesi ve bağlantı kurulması istenmiştir. Suphi Bey'in de 20., 3. Süvari Alayları ve kudretli batarya ile Alanyurt'a gideceği bilgisi verilmiştir⁷⁸.

14. Süvari Tümeni 4 Ekim 1921'de saat 1.00'den sonra Alanyurt'a gelmiştir. 20. Süvari Alayı Selimiye üzerinden Tokluçal istikametine sürülmüştür. 3. ve 54. Süvari Alayları Alanyurt, Selimiye tarafındaki Çamlı sırtlarında batı ve kuzeybatıya karşı mevziye girmişlerdir⁷⁹.

4 Ekim 1921'de saat 01.00'de Alanyurt'a gelen 14. Süvari Tümen Komutanlığı saat 2.00'den sonra 5. Kolordu Komutanlığına verdiği raporda; bir alayının Selimiye üzerinden Tokluçal istikametine hareket ettiği bildirilmiştir. Köylülerden yapılan soruşturma neticesinde Alanyurt'tan yapılan gözlemlerde Selimiye'nin hemen batısı ve Toklusivrisi'nin kuzeybatısının Yunan kuvvetleri tarafından işgal edildiği bilgisi verilmiştir. Bu alanda bir alay kadar Yunan kuvvetinin görülmekte olduğu ve topçusuyla Toklusivrisi'ne ateş etmekte olduğu vurgulanmıştır. Toklusivrisi'nde piyade ve süvariden meydana gelmiş bir Türk birliğinin olduğu da bildirilmiştir. 14. Süvari Tümeni'nin büyük kısmıyla Alanyurt batı sırtlarındaki Yunan kuvvetini durdurmak için tedbirler aldığı belirtilmiştir⁸⁰.

74 “Yunan Ordusunun Mukavemeti Gittikçe Zayıf Uğramaktadır”, *Vakit*, 4 Teşrin-i Evvel 1337 (1921), s. 1.

75 “Yunanlıların ‘Afyonkarahisarı’nda Şiddetle Tazyiki”, *İkdâm*, 4 Teşrin-i Evvel 1337 (1921), s. 1.

76 *ATASE*, İSH, 1429/74aj.

77 “Afyonkarahisar Civarında Müsademat”, *Hakimiyet-i Milliye*, 5 Teşrin-i Evvel 1337 (1921), s. 2.

78 *ATASE*, İSH, 1429/74aj.

79 *ATASE*, İSH, 1429/74aj.; *ATASE*, İSH, 1429/74aja.

80 *ATASE*, İSH, 1429/74aja.

Mehmet Suphi Bey, 20. Süvari Alay Komutanı Kazım Bey'den 4 Ekim 1921'de, biri saat 2.30'da diğeri ise saat 3.10'da iki rapor almıştır. 20. Alay Komutanı Kazım Bey, Sarıçayır'dan 4 Ekim 1921'de saat 1.55'te gönderdiği ilk raporunda; Tokluçalı Tepesi ve civarında Yunan kuvvetinin top atışı yaptıkları ve tepeden Türk birliğine ait avcı kuvvetlerin görüldüğünü belirtmiştir. Duruma daha iyi anlamak üzere saat 1.45'ten sonra keşif kolunu sevk ettiğini ifade etmiştir. Saat 2.00'den sonra da kendisinin de 20. Süvari Alayıyla tepeye hareket edeceğini vurgulamıştır. Kazım Bey ikinci raporunu da Tokluçal sağındaki sırtlardan saat 2.30'da göndermiştir. Bu raporda ise; Kavun Gedigi Tepesi'nin eteğine doğru Yunan piyade kuvvetinin inmekte olduğunu ve Tokluçal istikametine ilerlediğini, bunun üzerine Türk piyadesiyle çarpışma yaşandığını bildirmiştir. Kavun Gedigi'nin, Alce'nin hemen kuzeyinde bulunduğu bilgisini vermiştir. Alanyurt'a Eymir ve Kızören istikametinde Yunan kuvveti sarkacak olursa 20. Süvari Alayı'nın mevzilerinin görülemeyeceğini de eklemiştir⁸¹.

20. Süvari Alayı'ndan iki raporu alan Mehmet Suphi Bey, bunun üzerine Alanyurt'tan 4 Ekim 1921'de saat 3.30'dan sonra 20. Süvari Alay Komutanlığına gönderdiği telgrafa; Selimiye civarında bulunulmasını ve sol tarafta bulunan birlikle irtibat kurulmasını istemiştir. 14. Süvari Tümeni'nin gerekirse sağa yanaşacağını bildirmiştir. 14. Süvari Tümeni'nin şimdilik büyük kısmıyla Alanyurt batı sırtlarında Kızören istikametine karşı tedbirler aldığını ifade etmiştir⁸².

14. Süvari Tümen Komutanlığının Alanyurt'tan 4 Ekim 1921'de saat 6.30'dan sonra birliklerine gönderdiği tümen emrinde; Kızören istikametinden ilerlemek isteyen Yunan kuvvetlerine karşı Türk piyade ve süvari birliklerinin kahramanca mücadele ederek Yunan kuvvetlerini durduğu ifade edilmiştir. Cephenin akşamki vaziyetinde bir değişiklik olmadığını belirtmiştir. 14. Süvari Tümeni'nin güneş batana kadar vaziyetini muhafaza edeceği bildirilmiştir. 4/5 Ekim 1921 gecesini 14. Süvari Tümeni'ne bağlı 20. Süvari Alayı Selimiye ve civarında, Kale'den batı ve kuzeybatıya karşı kuvvetli bir şekilde emniyet tedbirleri alması ve solundaki birlikle bağlantı kurması istenmiştir. 54. ve 3. Süvari Alaylarının mevzilerinde kuvvetli birer bölük bırakarak Kızören ve Doğanlar istikametlerine karşı emniyet tedbirleri alacakları bilgisi verilmiştir. Ayrıca adı geçen alaylarının büyük çoğunluğu ile Alanyurt'ta ordugahta geçireceği ifade edilmiştir. 54. Süvari Alayı'nın 3. Süvari Tümeni'yle, 3. Süvari Alayı'nın 20. Süvari Alayı'yla sıkı bir irtibatla bulunması emredilmiştir. 14. Süvari Tümen karargahının Alanyurt'ta bulunacağı bildirilmiştir. Başka bir emir verilmediği takdirde 14. Süvari Tümeni'nin 5 Ekim

81 ATASE, İSH, 1429/74aja.

82 ATASE, İSH, 1429/74aja.; Kroki için bkz.: Ek-4.

1921'de şafakla beraber emredilen görevleri ifa edecekleri yazılmıştır. Birliklerin, cep-hane eksikliklerini Seydiler'den tamamlayacağı, ayrıca aldıkları cephane miktarını 14. Süvari Tümen'e bildireceği vurgulanmıştır⁸³.

Akşama doğru Toklusivrisi'nden top, makineli ve piyade atışının çok şiddetlenmesi üzerine durum 20. Süvari Alay Komutanlığına sorulmuştur. 20. Alay Komutanı cevaben; Yunan kuvvetinin Toklusivrisi'ne karşı taarruza kalktığı fakat gördüğü şiddetli mukavemet üzerine uzaklaştırıldığı bilgisi verilmiştir⁸⁴.

14. Süvari Tümen Komutanı Mehmet Suphi Bey'in Alanyurt'tan 4 Ekim 1921'de saat 7.45'ten sonra 5. Kolordu Komutanlığına yazdığı raporda; Toklusivrisi kuzeyinde gelişen muharebeye, Yunan kuvvetinin arasına bir alayla girildiği ifade edilmiştir. Geriye kalan kuvvetle Kızören - Alanyurt istikametine yönelen muhtemel bir Yunan hareketine karşı gerekli tedbirlerin alındığı bildirilmiştir. 14. Süvari Tümeni'nin 4/5 Ekim 1921 gecesini Selimiye, Alanyurt mıntukasında geçireceği bilgisi verilmiştir⁸⁵.

14. Süvari Tümeni'nin Alanyurt civarında aldığı tedbirlere bakılacak olursa; 4 Ekim 1921'de saat 1.00'den sonra 14. Süvari Tümeni Alanyurt'a gelmiştir. Tümen, Toklusivrisi kuzeyindeki tepeleri bir alay piyade ve bir batarya ile tutmuş olan Yunan kuvvetine karşı Toklusivrisi doğusunda 2. Süvari Tümeni'nin kuvveti bulunmaktaydı. Yunan kuvvetinden geriye kalan birlikleri Kızılören'den güneydoğuya ve Alanyurt'a sarkmış biçimde tespit edilmiştir. Türk Ordusu'nun sağ tarafı için Alanyurt'un savunulması önemli görülmüştür. Selimiye istikametinin ileriden kapatılması ve 2. Süvari Tümeni ile sıkı bir irtibat sağlanması için sadece 20. Alay Selimiye'ye sevk edilmiştir. 14. Tümen hemen Selimiye - Alanyurt istikametini kapama ve kuzeyde meydana gelecek bir Yunan hareketini tahmin ederek Alanyurt batı sırtlarında vaziyet almıştır. Yunan kuvvetinin bu tarafa yönelmesi halinde Alanyurt'u savunacaktır. Eğer Yunan kuvveti Kızören'den veya daha güneyden güneydoğuya ve Selimiye istikametine doğru hareket ederse de Yunan kuvvetinin yan ve gerilerine hareket etmesi uygun görülerek emri verilmiştir⁸⁶.

5. Kolordu Komutanlığının Doğanlar kuzeyinden 4 Ekim 1921'de saat 5.00'den sonra 14. Süvari Tümen Komutanlığına gönderdiği emirde; Yunan kuvvetinin Çıkrık, Susuz cephesinde 4 Ekim'de herhangi bir faaliyetinin olmadığı görülmüştür. Türk süvarilerine

83 ATASE, İSH, 1429/74al.

84 ATASE, İSH, 1429/74al.

85 ATASE, İSH, 1429/74al.

86 ATASE, İSH, 1429/74al.

karşı bir Yunan müfrezesinin Kızören ve 1650 rakımlı Bozlu Tepe’de bulunduğu belirtilmiştir. 3. ve 14. Süvari Tümenlerinin karşılarındaki Yunan kuvvetini takip etmeleri istenmiştir. 14. Süvari Tümeni’nin Selimiye batısında Bozlu Tepe istikametindeki Yunan kuvvetini takip etmek üzere kuvvet gönderdiği bilgisi verilmiştir⁸⁷.

Yunan 1/38 Evzon Alayı, Kozviran sırtlarına ve Karaarslan Tepesine saat 10.00 sularında varmıştır. Bunun üzerine 5. Kolordu Komutanlığı saat 15.00’te 14. Tümen’in Alanyurt’a giderek Alanyurt, Selimiye istikametinde Yunan birliklerinin ilerlemesini durdurmalarını istemiştir. Tümen, Alanyurt’a hareket etmiştir. 20. Süvari Alayı’nı Selimiye’ye göndermiş ve tümen geceyi Alanyurt’ta geçirmiştir⁸⁸.

2.4. 5 Ekim 1921 Muharebesi

Fahrettin Paşa bu sefer 5 Ekim 1921’de saat 1.00’den önce 21 numaralı Kolordu emri vermiştir. Bu emirde; 14. Süvari Tümeni’nin bir alayını Kızören güneyindeki Yunan kuvvetine karşı keşiflerde bulunmak üzere Selimiye batısında bırakacağı belirtilmiştir. Kolordu komutanı Fahrettin Paşa’nın da Karaağaç’ta bulunacağı bilgisi verilmiştir⁸⁹.

5. Kolordunun verdiği emir üzerine 14. Süvari Tümen Komutanı Mehmet Suphi Bey, Alanyurt’tan 5 Ekim 1921’de saat 5.30’dan önce birliklerine tümen emrini vermiştir. Emirde; 20. Alay’ın Selimiye hizasından olacağı ve kudretli cebel bataryasını da Terkos’da bulunan 4. Piyade Tümeni emrine bırakacağı, ardından da büyük kısmıyla 5 Ekim 1921’de saat 7.00’den önce İncehisar’a hareket edeceğini vurgulamıştır. Selimiye batısında kalacak olan 20. Süvari Alayı’nın Kızören güneyindeki Yunan kuvvetine karşı gösteri hareketi yapmasını emretmiştir⁹⁰.

20. Süvari Alayı 5 Ekim 1921’de saat 7.00’den önce hareket ederek saat 8.00’den önce Terkos’a gelmiştir. Burada kudretli cebel bataryasını 4. Piyade Tümeni’ne bırakmıştır. Saat 8.15’ten önce yürüyüşe başlayarak saat 12.30’dan sonra İncehisar’da toplanmıştır. 5. Kolordu Komutanlığının verdiği sözlü emir üzerine İncehisar doğu ve güneydoğusundaki taşlı tepeler gerisinde vaziyet almıştır. 14. Süvari Tümeni’nin son vaziyetine bakılacak olursa; 3. Süvari Alayı Güzelim Dağı’nın altı kilometre doğusunda ve 8. Piyade Tümeni ile bağlantı halinde olduğu görülmüştür. 5. Süvari Alayı İncehisar’ın

87 ATASE, İSH, 1429/74al.; ATASE, İSH, 1429/74ala.

88 TİH, *Sakarya Meydan Muharebesi ve sonraki hareket...*, s. 413-416.

89 ATASE, İSH, 1429/74ala.

90 ATASE, İSH, 1429/74ala.

bir kilometre doğusundaki ağaçlıklarda, 54. Süvari Alayı ve krup bataryası Gebeceler civarında, 14. Süvari Tümen karargahı da İscehisar'ın iki kilometre güneyindeki taşlı tepelerde konuşlanmıştır. Bir Yunan bataryası, 54. Süvari Alayı ve krup bataryasının yürüyüş koluna otuz kadar küçük bomba atmıştır. Yunan kuvveti ayrıca makineli tüfek atışı yapmıştır. Bunun üzerine karşılık verilerek Yunan bataryası püskürtülmüştür. 3. Süvari Alayı, 8. Piyade Tümeni'nin sol tarafında yer almıştır⁹¹.

Hakimiyet-i Milliye ve Tevhid-i Efkâr gazetelerindeki resmi tebliğe göre de Afyonkarahisar mıntikasında iki tarafında topçu atışı yaptığı belirtilmiştir. Yazının devamında Döğër İstasyonu güneyinde Bey köyü civarında cephane taşıyan Yunan kollarına taarruz eden Türk süvarilerinin Yunan birliklerine birçok zaiyat verdirdiği, birlikleri dağıttı hatta 12. Yunan Tümeni'ne mensup bir miktar esir alındığı ifade edilmiştir⁹².

14. Süvari Tümen Komutanlığının İscehisar'ın iki kilometre doğusundaki sırtlardan 5 Ekim 1921'de saat 5.00'den sonra birliklerine gönderdiği tümen emrinde; Güzel Dağı'nda herhangi bir değişikliğin olmadığı bilgisi verilmiştir. 14. Süvari Tümeni'nin 5/6 Ekim 1921 gecesini 3. Süvari Alayı ile birlikte Mandıra'da, Tümen karargahı ve geriye kalan kısmının da Gebeceler'de geçireceği belirtilmiştir⁹³. Bu bilgiyi saat 5.30'da kolorduya bildirmiştir⁹⁴.

3. Süvari Alayı Mandıra'ya gönderilmiştir. 14. Süvari Tümeni 5 Ekim 1921 akşamı saat 5.45'ten sonra hareket ederek saat 6.45'ten sonra Gebeceler'e gelmiştir. Birlik Konaklara yerleştirilmiştir. Ordugahın gece emniyeti 54. Süvari Alayı tarafından sağlanmıştır. 5/6 Ekim 1921 gecesi sükunetle geçmiştir. 6 Ekim 1921 sabahı 5. Süvari Alayı Çukurkuyu, Sülümenli istikametlerine iki subay keşif kolu göndermiştir. Bu keşif kollarından Çukurkuyu ve Karaarslan köylerinden 14. Süvari Tümeni'ne saat 10.00 ve saat 12.00'de iki rapor gelmiştir. Bu raporlara göre; Yunan kuvvetinin Çukurkuyu köyünün iki kilometre batısındaki sırtlarda avcı halinde bir bölük piyadesinin olduğu ifade edilmiştir. Afyonkarahisar'ın doğusunda, kuzeyden güneye doğru uzanan hafif sırtlar üzerinde aralıklı avcılar, beş on süvari, şehrin güneydoğusunda bir taburluk ordugah ve emniyet karakollarının olduğu bilgisi verilmiştir. 6. Tümen'in Büyükkalecik mevkiinde, Adana Müfrezesi'nin de Nuribey, Karaarslan ve Şuhut şosesine hakim sırtlarda bulunduğu bildirilmiştir⁹⁵.

91 ATASE, İSH, 1429/74ala.; Kroki için bkz.: Ek-5.

92 "Afyonkarahisar Mıntikasında Tarafeyn Arasında Piyade ve Topçu Atışı", *Hakimiyet-i Milliye*, 6 Teşrin-i Evvel 1337 (1921), s. 2.; "Karahisar'da Düşmanın Taarruzlar Def Edildi", *Tevhid-i Efkâr*, 8 Teşrin-i Evvel 1337 (1921), s. 1.

93 ATASE, İSH, 1429/74an.

94 ATASE, İSH, 1429/74an.

95 ATASE, İSH, 1429/74an.

5. Kolordu emrini saat 5.00'te alan Mehmet Suphi Bey, 20. Alayı'nın Karaaslan bölgesindeki Yunan kuvvetini baskılamak için Selimiye'nin batısındaki sırtlarda mevzilen-dirmiştir. Tümen'in diğer kuvvetleri de İncehisar, Gebeceler bölgesinde toplanmıştır⁹⁶.

Vakit gazetesi, 5 Ekim 1921'de "Afyonkarahisar cephesinde Yunanlılar pek ziyade sıkıştılar" başlığı atılmıştır. Bu başlığın altında; Afyonkarahisar mıntikasındaki hareke-tin önemli olduğu, temmuz ayında Yunan ileri hareketi başladığı zaman bir Yunan kolu-nun Afyonkarahisar'ı işgal ettiği ve buradaki demir yolu hattından ilerlemeye başladığı bilgisi verilmiştir⁹⁷.

İsmet Paşa'nın 5 Ekim 1921'de saat 22.00'de Fevzi Paşa'ya verdiği raporda; 4/5 Ekim 1921 gecesi Fahrettin Paşa'nın 14. ve 8. Tümenleri komuta etmesi, 3. Tümen'in de Kozviran kuzeyinde bulunan Yunan birliğinin yan ve gerisine taarruz etmesi karar-laştırılmıştır⁹⁸. Bunun üzerine Fahrettin Paşa'nın bu emre karşılık yaptığı teklifte ise 2. Kolordu'nun sol tarafında 14. Tümen'in bulunduğunu, bütün sahra ve dağ topçu bataryalarının da piyade tümenlerine verildiğinden emir komutada karışıklık olduğundan ilk fırsatta ve ihtiyaç ortaya çıktığında yine süvari tümenlerini tek bir komutanlık emrine almak üzere şimdilik 5. Kolordu Komutanlığı vekaletinin 2. Kolordu Komutanlığı tara-fından yürütülmesini ve kendisine istirahat verilmesini istemiştir⁹⁹.

2.5. 6 Ekim 1921 Muharebesi

14. Tümen Komutanlığının Gebeceler'den 6 Ekim 1921'de saat 7.00'den sonra 5. Kolordu Komutanlığına gönderdiği raporda; 14. Süvari Tümen mıntikasında Yunan kuvvetinin bir hareket ve faaliyeti olmadığı bilgisi verilmiştir. Tümen'in solunda Sinanbey Müfrezesiyle bağlantı sağlandığı bildirilmiştir. Sıhhiye müfrezesinin de Kocaöz'e gitmesi için emir verildiği vurgulanmıştır. Selimiye batısında bırakılan bir alayın, tümeden uzak kaldığından haberleşme konusunda sıkıntı çekildiği belirtilmiş-tir. Bundan dolayı bu alayın 14. Süvari Tümeni'ne katılmasının gerekli olduğu ifade edilmiştir¹⁰⁰.

14. Tümen mıntikasında sükûnet var olduğu göze çarpmakla birlikte genel olarak bakıldığında Eskişehir cephesinde Bozdağ mıntikasında Çolçabaşı Tepesi'nin Türk bir-likleri tarafından işgal edildiği, bunun üzerine Yunan birliklerinin sol tarafa tekrar

96 TİH, *Sakarya Meydan Muharebesi ve sonraki harekât...*, s. 421.

97 "Afyonkarahisar Cephesinde Yunanlılar Ziyade Sıkıştılar", *Vakit*, 5 Teşrin-i Evvel 1337 (1921), s. 1.

98 TİH, *Sakarya Meydan Muharebesi ve sonraki harekât...*, s. 423.

99 Baki Vandemir, *Sakarya'dan Mudanya'ya...*, s. 289.

100 ATASE, İSH, 1429/74an.

taarruz ettiği ancak geri püskürtüldüğü vurgulanmıştır. Afyonkarahisar mıntkasında da sağ taraftan Yunan kuvvetlerine taarruz edilerek zaiyat verildiği, sol taraftan ise Yunan taarruzlarının durdurulduğu yazılmıştır¹⁰¹. Süvari birliklerinin Yunan kuvvetine ait cephaneye nakliye kollarına zaiyat verdirdikleri ifade edilmiş ve Bey köy ve civarını gösteren bir harita da yayımlanmıştır¹⁰². Afyonkarahisar mıntkasındaki hareketin, Yunan kuvvetlerinin Eskişehir civarındaki hareketlerini güçleştirdiği ve kısıtladığı aktarılmıştır¹⁰³.

6/7 Ekim 1921 gecesi sükunetle geçmiştir. Ordugahın emniyeti 5. Süvari Alayı tarafından sağlanmıştır. 7 Ekim 1921 akşamına kadar sükûnet bozulmamıştır. Yunan kuvvetinin herhangi bir hareketi olmamıştır¹⁰⁴.

2.6. 7 Ekim 1921 Muharebesi

5. Kolordu komutanı Fahrettin Paşa Seydiler'den 7 Ekim 1921'de saat 2.45'ten sonra Mehmet Suphi Bey'e gönderdiği emirde; 14. Tümen'in büyük kısmıyla Gebeceler'de ve bir alayıyla Çavdarlı mıntkasında bulunacağını ifade etmiştir. Adana Müfrezesiyle irtibat sağlamak için de bir bölüğün Sülümenli'ye gönderileceğini vurgulamıştır. 5. Kolordu ile 6. Tümen ara hattının Akarçay olduğunu belirtmiştir¹⁰⁵.

Fahrettin Paşa'nın emrini alan Suphi Bey, Gebeceler'den 7 Ekim 1921'de saat 3.15'ten sonra 5. Süvari Alay Komutanlığına yazdığı emirde; 5. Süvari Alayı'nın büyük kısmıyla hemen hareket edip Çavdarlı'da bulunacağını ve Adana Müfrezesiyle bağlantı kurmak üzere bir bölüğünü Sülümenli'ye göndermesini emretmiştir. Alay ve bölüğün kendi alanlarını sürekli keşfetmelerini istemiştir¹⁰⁶.

Kolordu ve tümen arasında yazışmalar devam ederken *Tevhid-i Efkâr* gazetesinin 7 Ekim 1921 tarihli "*Ordumuz umumi taarruzuna hazırlanıyor*" başlıklı yazıda; Afyonkarahisar mıntkasında bir başarı kazandığını iddia eden Papulos'un safsata ve yalan söylediğini, Yunan resmi tebliğlerinde isimleri geçen mevzilerin Afyonkarahisar'ın 35 km kuzeydoğusunda yer aldığını vurgulamıştır. Yazının devamında Afyonkarahisar hareketinden Başkomutan Mustafa Kemal Paşa'nın asıl amacının anlaşıldığı vakit

101 "Afyonkarahisar Mıntkasında Düşmanın Mukabil Taarruzları", *Hakimiyet-i Milliye*, 7 Teşrin-i Evvel 1337 (1921), s. 2.

102 "Afyonkarahisar Mıntkasında Süvari ve Topçu Atışı Devam Etmiştir", *Tevhid-i Efkâr*, 8 Teşrin-i Evvel 1337 (1921), s. 1.

103 "Afyonkarahisar Mıntkasında Harekât", *Tercüman-ı Hakikat*, 6 Teşrin-i Evvel 1337 (1921), s. 1.

104 *ATASE*, İSH, 1429/74an.

105 *ATASE*, İSH, 1429/74an.; *ATASE*, İSH, 1429/74ana.

106 *ATASE*, İSH, 1429/74ana.

Papulos'un bu başarı iddialarının hesabı sorulacaktır diye cümleler sarf edilmiştir¹⁰⁷. Buradan da anlaşıldığı üzere Yunan basını bu şekilde muharebenin seyrini farklı anlatacak basını bir propaganda aracı olarak kullanmayı da ihmal etmemiştir.

14. Süvari Tümen Komutanlığının Gebeceler'den 7 Ekim 1921'de saat 5.30'dan sonra 5. Kolordu Komutanlığına gönderdiği raporda; 2. Kolordu tarafından 14. Süvari Tümen mıntikasındaki iاشة malzemelerinin az olduğundan birliğin zor durumla kaldığı bildirilmiştir. 14. Süvari Tümeni Sıhhiye Müfrezesi'nin Kocaöz'de bir sıhhiye kademesi açtığı vurgulanmıştır. 8. Piyade Tümen karargahı ve Çavdarlı'ya gönderilen 5. Alay ile 14. Süvari Tümeni arasındaki telefon bağlantısı için geçici olarak tümen muhabere müfrezesinin iadesi istenmiştir¹⁰⁸.

Çavdarlı'ya gönderilen 5. Süvari Alayı'ndan 7 Ekim 1921'de saat 5.30'da gelen raporda, 5. Alay'ın Çavdarlı'ya geldiği anlaşılmıştır. Adı geçen alay bir bölümünü Sülümenli'ye gönderdiği ve sağ tarafta 131. Alay'ın 1. Tabur'u ile bağlantı kurulduğu bilgisi verilmiştir. 7/8 Ekim 1921 gecesi sessizlikle geçmiştir. Ordugah emniyeti ise 54. Süvari Alayı tarafından sağlanmıştır¹⁰⁹. Afyonkarahisar mıntikasında Yunan kuvvetine karşı yapılan taarruzda Yunan kuvvetinden makineli tüfek, bomba ve esir alındığı resmi tebliğde belirtilmiştir¹¹⁰.

Fahrettin Paşa, 7/8 Ekim 1921'de 14. Süvari Tümen Komutanlığına gönderdiği emirde; bir veya iki Yunan kuvvetinin Yapıldak'tan Alanyurt istikametinden güneye hareket ederek Akhisar'a vardığını ifade etmiştir. 2. Kolordunun, cephesini müdafaa edeceğini fakat 1. Kolordu görevini yerine getiremezse ve Yunanlıların üstün kuvvetlerle her taraftan taarruz ederse 2. Kolordunun Terkos, Karaağaç, İscehisar ve Gebeceler hattına çekilmesini emretmiştir. 14. Süvari Tümeni'nin 2. Kolordunun sol tarafını emniyet altına alması ve geri çekilmesi halinde 8. Piyade Tümeni'nin bir tarafını himaye etmesi, özellikle Gebeceler - Mandıra yolunu 2. Kolordunun tek mil birliği çekilinceye kadar koruması istenmiştir. Yunan kuvvetinin Çavdarlı Tepelerini ele geçirecek iki kolordunun geri çekilme hattını yandan tehdit etmesinin muhtemel olduğunu belirtmiştir. Bu neden 14. Süvari Tümeni'nin başlangıçta bir alayını Gebeceler sırtlarında bırakarak geriye kalan kısmıyla 8 Ekim 1921 sabahı Çavdarlı sırtlarında toplu halde bulunmasının uygun

107 "Ordumuz Umumi Taarruza Hazırlanıyor", *Tevhid-i Efkar*, 7 Teşrin-i Evvel 1337 (1921), s. 1.

108 *ATASE*, İSH, 1429/74ana.

109 *ATASE*, İSH, 1429/74ana.

110 "Afyonkarahisar Mıntikasında Düşmana Yapılan Mukabil Taarruzumuzda", *Hakimiyet-i Milliye*, 8 Teşrin-i Evvel 1337 (1921), s. 2.; "Afyonkarahisar Mıntikasında Düşmana Yapılan Mukabil Taarruzumuzda", *İkdam*, 10 Teşrin-i Evvel 1337 (1921), s. 1.

olacağı düşünülmüştür. Fahrettin Paşa'nın önce İncehisar'da bulunması ve 14. Süvari Tümeni'yle irtibat tesis etmesi istenmiştir. Ayrıca Çavdarlı istikametinde Yunan kuvvetinin bir hareketlenme olması halinde kendisine bildirilmesini emretmiştir¹¹¹. 14. Tümen, 5. Alayı'nı Çavdarlı'ya göndermiş, diğer birlikleriyle de Gebeceler'de kalmıştır¹¹².

2.7. 8-9 Ekim 1921 Muharebesi

Fahrettin Paşa yukarıda verdiği emrin ardından İncehisar'dan 8 Ekim 1921'de saat 4.30'dan önce 14. Süvari Tümen Komutanlığına bir emir daha göndermiştir. Bu emir Tümen'in eline saat 7.30'da ulaşmıştır. Emirde; Seyitgazi'den gelen iki Yunan Tümeni'nin 7 Ekim 1921 akşamüzeri Akhisar, Demirli hattın geldikleri bildirilmiştir. Batı Cephesi Komutanlığının emriyle 2. ve 5. Kolorduların muharebe etmeyerek Doğanlar, Seydiler ve Hamidiye genel hattına çekilmeleri emredilmiştir. 14. Süvari Tümeni'nin Kocaöz istikametine çekilmesi istenmiştir. Fahrettin Paşa'nın önce Mandıra civarında bulanacağı daha sonra Kale köyüne gideceği bildirilmiştir. Yunan kuvveti, 14. Süvari Tümeni'ni takip etmezse Gebeceler ve Sülümenli hattında kalması emredilmiştir¹¹³. 14. Süvari Tümeni'nin görevi, 2. Kolordu'nun güvenli bir şekilde geri çekilişini sağlaması olmuştur¹¹⁴.

Bu emir üzerine Yarbay Mehmet Suphi Bey, Gebeceler'den 8 Ekim 1921'de birliğine emir vermiştir. Emirde; Seyitgazi'den gelen iki Yunan Tümeni'nin 7/8 Ekim 1921 gecesini Akhisar ve Demirli hattına geçtiği bilgisini vermiştir. 2. ve 5. Kolorduların, Batı Cephesi Komutanlığı emriyle Doğlat, Seydiler ve Hamidiye hattını işgal edeceğini ifade etmiştir. 14. Süvari Tümeni'nin büyük kısmıyla şimdilik Gebeceler, Sülümenli hattında kalacağını ve 5. Süvari Alayıyla Çavdarlı doğu sırtlarında Yunan kuvvetiyle yakından temasta bulunacağını emretmiştir. 5. Süvari Alayı hareketini 8. Piyade Tümeni'nin sol tarafıyla sekronize bir şekilde üstün Yunan kuvvetini tazyiki karşısında kademeli bir şekilde tümenin büyük kısmının bulunduğu hatta geleceğini ifade etmiştir. Adı geçen alayın önemli gelişmeleri 8. Piyade Tümeni'ne haber etmesini istemiştir¹¹⁵. 8 Ekim 1921 tarihli resmi tebliği ilk sayfada duyuran Tercüman-ı Hakikat gazetesi ise, Afyonkarahisar mıntkasında keşif faaliyetlerinin yapıldığı bilgisi verilmiştir¹¹⁶.

111 ATASE, İSH, 1429/74ana.; Kroki için bkz.: Ek-6.

112 TİH, *Sakarya Meydan Muharebesi ve sonraki harekât...*, s. 428.

113 ATASE, İSH, 1429/74ap.

114 Baki Vandemir, *Sakarya'dan Mudanya'ya...*, s. 297.

115 ATASE, İSH, 1429/74ap.

116 "Afyonkarahisar Mıntkasında Keşif", *Tercüman-ı Hakikat*, 10 Teşrin-i Evvel 1337 (1921), s. 1.

5. Kolordu Komutanı Fahrettin Paşa 8 Ekim 1921 sabahı Gebeceler'e gelmiştir. Yunan kuvvetinin Gebeceler istikametinde önemli bir hareketi görülmemiştir. 54. Süvari Alayı Gebeceler'in batısındaki taşlı sırtlara gönderilmiştir. Adı geçen alay Yunan kuvvetinin Gebeceler istikametine doğru ileri hareketini engellemeye çalışacaktır. 3. Süvari Alayı Mandıra'dan gönderilmiş, Gebeceler'in iki kilometre ve kuzeydoğusundaki sırtlarda vaziyet almışlardır. 54. ve 5. Süvari Alaylarından alınan saat 11.45 ve 11.55'teki raporlara göre de Yunan kuvvetinin bir tabur kadar piyadesinin Tavşanuçuran Tepesi'nden avcı halinde doğuya doğru, çeşitli yürüyüş kollarının da Gebeceler istikametine doğru hareket ettiği 5. Kolordu Komutanı Fahrettin Paşa'ya arz edilmiştir. Gebeceler köyünün hemen batısındaki tepeden bizzat yapılan gözlem sonucunda; Yunan avcılarının Güzelim Dağı'nda gezindikleri tespit edilmiştir. 8 Ekim 1921 akşamı bir hareket ve faaliyet görülmemiştir. 5. Süvari Alay Komutanlığının saat 12.20'deki raporunda ise Çavdarlı'nın iki kilometre kuzeybatısından Çavdarlı Vadisi'ne doğru iki bölük süvari, Çavdarlı Vadisi'nin kuzeyindeki sırtlarda da iki bölük süvari ve gerisinden kısım kısım piyade kuvvetlerinin Güzelim Dağı'nın güney eteklerini takip ederek Gebeceler istikametine ilerledikleri bildirilmiştir. Ayrıca Çavdarlı'nın hemen batısındaki tepelerin bir bölük Yunan piyadesi tarafından işgal edilmek üzere olduğu ve bu kuvvetin gerisinde de sayısı belli olmayan bazı Yunan kuvvetlerinin gelmekte olduğu anlaşılmıştır. Bu rapor alındığı zaman 5. Süvari Alayı Çavdarlı doğusundaki sırtlardan çekilerek daha doğuya Gözet Tepesi gerisine gelmiştir¹¹⁷.

Yukarıdaki gelişmeler doğrultusunda 14. Süvari Tümen Komutanlığının Gebeceler'den 8 Ekim 1921'de saat 12.30'dan sonra 5. Süvari Alay Komutanlığına verdiği emirde; Alayın büyük kısmıyla Gebeceler istikametine çekilmesi ve 14. Süvari Tümeni'nin büyük kısmına katılması istenmiştir. Alay'ın Gözet Tepe'de bir bölük bırakılarak diğer bölüklerini 14. Süvari Tümeni'nin sol tarafına yaklaştırması emredilmiştir. Bırakılan bölüğün Yunan kuvveti ilerlediği halde bu Yunan kuvvetiyle temasta bulunması halinde ve mecbur kalınırsa alayın bulunduğu istikamete çekilmesi istenmiştir¹¹⁸. 14. Süvari Tümeni'nin de Gebeceler'in hemen doğusundaki sırtlarda olduğu bilgisi verilmiştir¹¹⁹.

8 Ekim 1921'de saat 12.30'dan sonra Yunan kuvvetinin vaziyetine bakılacak olursa; Güzelim Dağı üzerinde, bu dağın kuzey ve doğu kısımlarında mola halinde iki tabur piyade kuvveti ile Çavdarlı doğu sırtlarında avcı halinde bir kısım piyade ve keşif kolları

117 ATASE, İSH, 1429/74ap.

118 ATASE, İSH, 1429/74ap.

119 ATASE, İSH, 1429/74apa.

görülmüştür. Doğu istikametinde ve Gebeceler'e doğu önemli bir hareket olmamıştır. Saat 12.45'ten sonra da 54. Süvari Alay Komutanından alınan rapora göre Güzelim Dağı'nın yukarı hattında Yunan yürüyüş kollarının Çalışlar'a doğru ilerlemekte olduğu fark edilmiştir. Bunun iki bölük Yunan piyadesi Çalışlar köyüne geçmiş ve bir alay kadar piyadesi de Güzelim Dağı'nın kuzeydoğu eteklerinde istirahate geçmiştir. 54. ve 5. Süvari Alayları arasındaki istikametlere keşif yapmak üzere bir subay keşif kolunun gönderilmesi için 8 Ekim 1921'de saat 12.45'ten sonra 3. Süvari Alayı'na emredilmiştir. Bu keşif kolu aynı zamanda Gebeceler'in iki, üç kilometre batısındaki sırtlarda bulunan Karahmet Müfrezesiyle bağlantı kurması emredilmiştir. 5. Süvari Alayı, Gözet Tepe'de bir bölük bırakarak diğer bölükleriyle 14. Süvari Tümeni'nin sol tarafına yanaşmıştır. 54. Süvari Alayı'nın saat 1.45'ten sonra İscehisar istikametine gönderdiği keşif raporuna göre; Yunan kuvvetinden iki alay kadar piyadenin Çalışlar, Karaağaç ve İscehisar istikametinde ilerlemekte olduğu görülmüş ve öncülerıyla de Karaağaç köyüne yaklaşmıştır. Derbent (Susuz) Boğazı'nın şimdilik bir tabur piyadesinin Gebeceler istikametine doğru yürüyüşte olduğu anlaşılmıştır¹²⁰.

Şimdiye kadar yapılan gözlemlerde Yunan kuvvetinin doğu ve kuzeydoğu istikametine doğru bir hareketi olmamıştır. Sadece Çavdarlı doğru sırtlarında ve Derbent Boğazı'nın Yunan piyade keşif kolları ve hafif kuvvetli avcılar görülmüştür. Yunan kuvvetinden top atışı yapılmamıştır. Bu avcılara 8. Piyade Tümeni'nin artçı bataryası tarafından ara sıra kontrol atışı yapılmıştır¹²¹.

14. Süvari Tümen Komutanlığının Gebeceler'in üç kilometre doğusundan 8 Ekim'de saat 5.30'dan sonra birliklerine verdiği tümen emrinde; Yunan kuvvetinin Çavdarlı doğru sırtlarında kaldığı bilgisi verilmiştir. 14. Süvari Tümeni'nin 8/9 Ekim 1921 gecesini 3. Alayı ile Gebeceler'de, 5. Süvari Alayı ile Bostanlar'da, 14. Süvari Tümen karargahı ve geriye kalan kısmıyla da Kocaöz'de geçireceği bildirilmiştir. Yunan kuvvetinin üstün tazyiki olmadığı takdirde 3. Süvari Alayı'nın Gebeceler doğru sırtlarında, 5. Süvari Alayı da Gözet Tepesi'ni elinde bulundurmaları istenmiştir. Birliklerin buldukları köylerden iaşelerini karşılamaları emredilmiştir¹²².

8/9 Ekim 1921 gecesi sükunetle geçmiştir. Hakimiyet-i Milliye gazetesinin 9 Ekim tarihli yazısında; Afyonkarahisar hareketinin Yunan birliklerini ikiye ayırmaya sebebiyet verdiği ve bunun savunmada bulunan Yunan ordusu için kötü bir durum olacağı

120 ATASE, İSH, 1429/74apa.

121 ATASE, İSH, 1429/74apa.

122 ATASE, İSH, 1429/74apa.

belirtilmiştir¹²³. 10 Ekim 1921 tarihine kadar 14. Süvari Tümeni'nin kontrol ettiği alanda Yunan kuvvetinin vaziyetiyle ilgili bir değişiklik görülmemiştir. 5. Kolordu Komutanlığından alınan 25 numaralı kolordu emrinde; 14. Süvari Tümeni'nin 10/11 Ekim 1921 gecesi Savran mıntıkasına hareket etmesi istenmiştir¹²⁴. Batı Cephesi Komutanlığının 63 numaralı cephe emri üzerine 14. Süvari Tümeni Çobanlar, Kocaöz bölgesinde toplanmıştır¹²⁵.

2.8. 10 Ekim 1921 Muharebesi

Yunan kuvvetlerinden Güzelim Dağı, Susuz doğusu hattına çekilen birlikleri tahkimat yapmakta; Susuz ve çevresinde tespit edilen bir tümen kadar Yunan kuvvetinden bir alayın Afyonkarahisar istikametine, Güzelim Dağı kesiminden en az iki Yunan piyade alayının da Sadıkbey kesimine geldiği görülmüştür. 14. Süvari Tümeni 10 Ekim 1921 gecesini Efesultan'da geçirmiştir¹²⁶. Vakit gazetesinin verdiği bilgiye göre de Yunan kuvvetinden esir ve ganimetler alındığı belirtilmiştir¹²⁷. 13 Kasım 1921'de verilen bilgilerde ise 14. Süvari Tümeni'nin 1.624 silah, 14 makineli tüfek ve 60.270 cephanesinin olduğu tespit edilmiştir¹²⁸.

Yunan Ordusu'nun, Sakarya Meydan Muharebesi'ndeki yenilgisinden sonra Yunan kamuoyu, kaybettiği prestijini kurtarmak için Afyonkarahisar Muharebesi'ni büyük bir zafer olarak göstermiştir. Amaç, Sakarya'da alınan ağır yenilginin küçümsenerek kamufle edilmeye çalışılmasıdır¹²⁹. Her iki tarafın karşılıklı Afyonkarahisar cephe hattındaki tazyikatı, kendi toplumlarına zafer olarak yansıtılarak bir algı oluşturulmaya çalışılmıştır.

Sonuç

Türk Ordusunun Sakarya Meydan Muharebesi galibiyeti neticesinde, Yunan Ordusu Ankara'ya ilerleyememiştir. Mustafa Kemal Paşa'nın "*Hattı Müdafaa Yoktur Sathı*

123 "Afyonkarahisar Hareketi Düşmanı İki Gruba Ayrılmaya Sevk Etmiştir", *Tevhid-i Efkâr*, 9 Teşrin-i Evvel 1337 (1921), s. 1.

124 *ATASE*, İSH, 1429/74apa.

125 *TİH*, *Sakarya Meydan Muharebesi ve sonraki harekât...*, s. 438-439.

126 *TİH*, *Sakarya Meydan Muharebesi ve sonraki harekât...*, s. 449.

127 "Eskişehir ve Afyonkarahisar Mıntıklarındaki Muharebatın Mahiyeti", *Vakit*, 10 Teşrin-i Evvel 1337 (1921), s. 1.

128 *ATASE*, İSH, 1341/4ak.; Çağlar Öngel, "26-31 Ağustos 1922 Tarihleri Arasında 14. Süvari Tümeni'nin Harekâtı", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 24, 100. Yılında Kocatepe-Büyük Taarruz Özel Sayısı, 2022, s. 249.

129 *Türk İstiklal Harbi, Batı Cephesi, Büyük Taarruz'a Hazırlık ve Büyük Taarruz (10 Ekim 1921-31 Temmuz 1922)*, C. II, Ksm VI, Kitap 1, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1994, s. 3.

Müdafaa vardır, o satıh bütün vatandır” veciz sözünde vurguladığı gibi geniş alan savunması stratejisi uygulanarak büyük bir zafer kazanılmıştır.

Sakarya Meydan Muharebesi'nden 18 gün sonra gerçekleştirilen Afyonkarahisar Muharebesi'nde (diğer bir adıyla Güzelim Dağı Muharebesinde) Yunan Ordusu Afyonkarahisar'dan geri püskürtülemedi. 5. Kolordu ve 2. Kolordunun irtibat eksiklikleri ve anlaşmazlıklardan ortak hareket edilememiş olduğu gözlemlenmiştir. Bundan dolayı da Yunan kuvvetlerine karşı taarruz başarısız taraflar birbirlerine karşı cephe hatında tazyikte bulunmuştur. 5. Kolordu Komutanlığına bağlı 14. Süvari Tümeni de Afyonkarahisar Muharebesi'ndeki durumu harp raporlarıyla günü gününe anlatarak o günler içinde yaşanan durumu izah etmiştir. Raporlarda, emirlerin vaktinde ulaşamaması, keşiflerin eksiklikleri, Yunan kuvvetlerinin yerlerinin tam olarak tespit edilememesi ve cephane eksiklikleri göze çarpmaktadır. Ayrıca 5. Kolordu ve 2. Kolordu birliklerinin yavaş hareket etmesi, Yunan ordusunun takviye birlik almasına olanak sağlamıştır. Bundan dolayı da Afyonkarahisar'a yaklaşan Türk Ordusu, Yunan Ordusuna karşı bir üstünlük sağlayamamıştır.

Afyonkarahisar Muharebesi'nde eğer 2. Kolordu Güzelim Dağı'na vaktinde yürütülmüş olsaydı, Afyonkarahisar'daki 4. Yunan Tümeni yok edilmesinin mümkün olabileceği değerlendirilebilir. Ancak çeşitli sebeplerden dolayı süvari birlikleri ancak 26 Eylül 1921'de harekete geçebilmiştir. Taarruz 30 Eylül 1921'de yapılacaktı. Fahrettin Paşa, Seyitgazi'den iki Yunan tümeninin güneye doğru geldiği hakkında yanlış bir haber alarak hareketi durdurmak zorunda kalmıştı. Fakat Yunan Komutanı Emirdağ'a doğru yürüyen 2. Türk Kolordusunu fark ettikten sonra 1. Yunan Kolordusunu Afyonkarahisar'a göndermeye karar vermişti. Bu sırada Fahrettin Paşa, durumu elverişli görerek 5. Süvari Kolordusu ile 30 Eylül 1921'de Afyonkarahisar'ın kuzeyine doğru ilerlemeye başlamıştı. Fahrettin Paşa, cepheye yazdığı raporda 5. Süvari Kolordusunun Afyonkarahisar'a yaklaştığını bildirip imzalattıktan sonra, altına şu yazıyı eklemiştir; *“ümidimiz boşa çıktı, çünkü düşman yeni kuvvet getirdi.”* diyecektir.

Afyonkarahisar Muharebesi'ni, Büyük Taarruz'un ön provası olarak nitelendirmek uygun olacaktır. Adı geçen muharebenin başarısız olması sonucunda Türk ordusu tarafından, SAD Taarruz Planı ve KAF Savunma Planı'nı düşünülmüştür. Ardından son düzenlemeler ile yapılan Büyük Taarruz, Başkomutan Meydan Muharebesi ve Takip Harekatıyla 1922 yılının eylül ayında Yunan Ordusu Anadolu'dan temizlenmiştir. Afyonkarahisar (Güzelim dağı) Muharebesi'nde Türk ordusunda silah-teçhizat eksikliği, muhabere eksikliği, ayrıntılı ve doğru istihbarat edinmemekten kaynaklı

eksikliklerden dolayı istenen başarı sağlanamamıştır. Ancak cephe hattında karşılıklı tazyikatta bulunularak taraflar birbirlerini daha yakından tanıma fırsatı bulmuş; Türk ordusu bu sırada elde ettiği tecrübelerden hareketle piyade ve süvari birliklerinin eğitime büyük önem vermiş, Ilgın'da geniş çaplı süvari manevraları icra edilirken (bkz. Ilgın süvari manevrası, ATAM Dergisi), Başkomutanın sık sık cephe ziyaretleriyle ordunun moral değeri de yüksek tutularak Büyük Taarruz hareketi için gerekli hazırlıklara çok yönlü girişilmiştir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

KAYNAKÇA

1. Arşiv Kaynakları¹³⁰

Millî Savunma Bakanlığı Arşiv ve Askerî Tarih Daire Başkanlığı Arşivi (ATASE)

2. Süreli Yayınlar¹³¹

Hakimiyet-i Milliye

İkdam

Tercüman-ı Hakikat

Tevhid-i Efkar

Vakit

3. Araştırma Eserler

Altay, Fahrettin: *İstiklal Harbimizde Süvari Kolordusu*, İnsel Kitapevi, 1949.

Altıntaş, Ahmet: “Sakarya Zaferi’nden Afyonkarahisar (Güzelim dağı Muharebesi) Muharebesi’ne Giden Süreç”, *Sakarya Meydan Muharebesi’nin 100. Yılı: 1921 Yılıının Siyasi ve Askeri Gelişmeleri Uluslararası Sempozyumu (11-12 Eylül 2021)*, haz.: Temuçin F. Ertan, Hakan Uzun, Ankara Üniversitesi Yayınları, No: 761, Ankara, 2022.

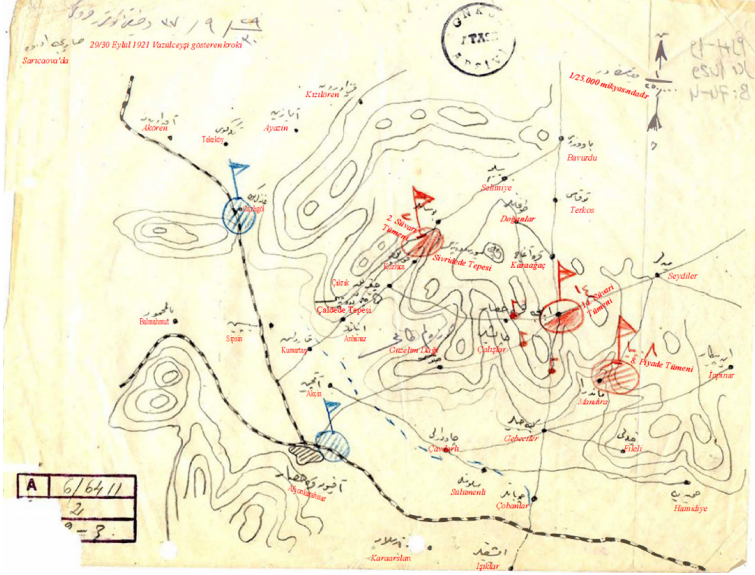
¹³⁰ Kullanılan arşiv belgelerinin künyeleri dipnotlarda verilmiştir.

¹³¹ Kullanılan süreli yayınların künyeleri dipnotlarda verilmiştir.

- Altıntaş, Ahmet: *Milli Mücadele Döneminde Afyon ve Havalisi (1919-1922)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1990.
- Artaç, İbrahim: *Zaferin Ayak Sesleri Sakarya'dan Lozan'a*, C. I, Kastaş Yayınları, İstanbul, 1996.
- Börekçi, Hüseyin: *Büyük Taarruz'da Süvariler: 5'inci Süvari Kolordusunun 26-30 Ağustos 1922 Tarihleri Arasındaki Harekâtı*, MSÜ, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2022, s. 9.
- Demir, Eyüp: "Sakarya Meydan Muharebesi ve Takip Harekâtı'nda 5'inci Grup/Süvari Kolordusu (5'inci Kolordu)", *Askeri Tarih Araştırmalar Dergisi (ATAD)*, S. 34, 2022, s. 203-232.
- Kollu, Atilla: "Büyük Zafer (öncesi ve sonrası ile)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. VIII, S. 24, Ankara, 1992.
- Öngel, Çağlar: "26-31 Ağustos 1922 Tarihleri Arasında 14. Süvari Tümeni'nin Harekâtı", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 24, 100. Yılında Kocatepe-Büyük Taarruz Özel Sayısı, 2022, s. 248-266.
- Öngel, Çağlar: *Türk İstiklal Harbi'nde 5. Süvari Kolordusu*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Afyonkarahisar, 2022.
- Türk İstiklal Harbi, Batı Cephesi, Büyük Taarruz'a Hazırlık ve Büyük Taarruz (10 Ekim 1921-31 Temmuz 1922)*, C. II, Ksm VI, Kitap 1, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1994.
- Türk İstiklal Harbi, Batı Cephesi, Sakarya Meydan Muharebesi (23 Ağustos-13 Eylül 1921) ve Sonraki Harekât (14 Eylül-10 Ekim 1921)*, C. II, Ksm. V, Kitap 2, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1973.
- Türk İstiklal Harbi, Batı Cephesi, Sakarya Meydan Muharebesi'nin Başlangıç Dönemdeki Olaylar ve Harekât (25 Temmuz-22 Ağustos 1921)*, C. II, Ksm. V, Kitap 1, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1995.
- Türk İstiklal Harbi'ne Katılan Tümen ve Daha Üst Kademelerdeki Komutanların Biyografileri*, B. II, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1989.
- Vandemir, Baki: *Türk İstiklal Savaşı'nda Sakarya'dan Mudanya'ya*, yay. haz.: Hayriye Yalçın, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2006.

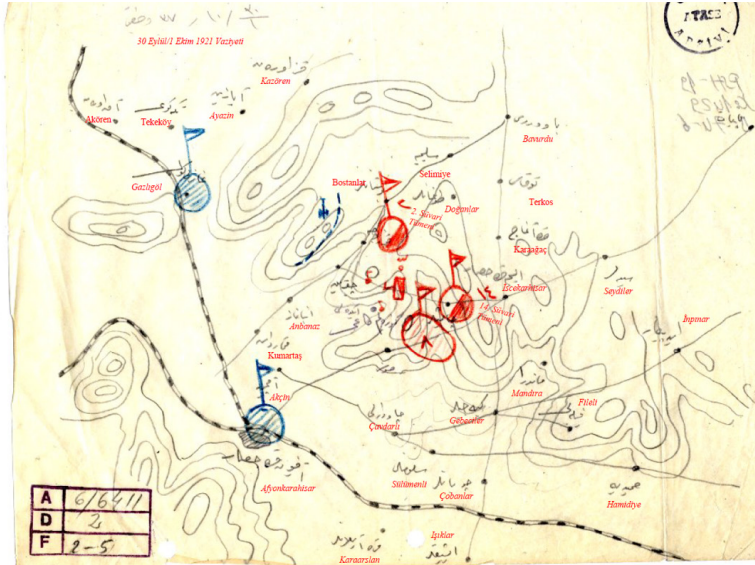
Ekler

Ek-1: 29/30 Eylül 1921 tarihli 14. Süvari Tümeni'nin vaziyeti.

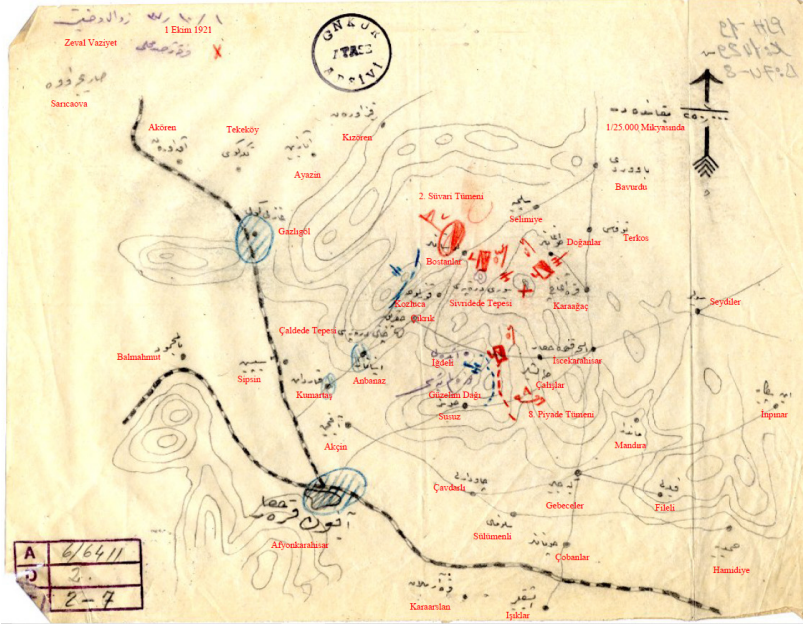
Kaynak: ATASE, İSH, 1429/74ac.

Ek-2: 30 Eylül/1 Ekim 1921 tarihli 14. Süvari Tümeni'nin vaziyeti.

Kaynak: ATASE, İSH, 1429/74ac.

Ek-3: 1 Ekim 1921 tarihli 14. Süvari Tümeni'nin vaziyeti.

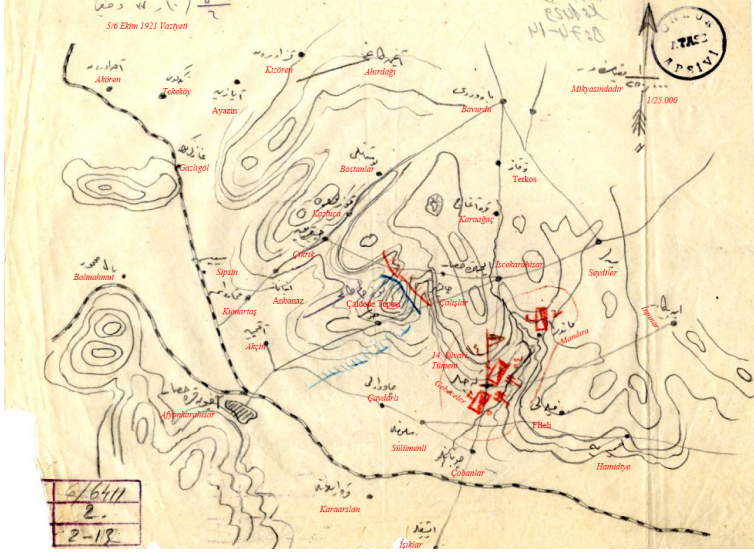
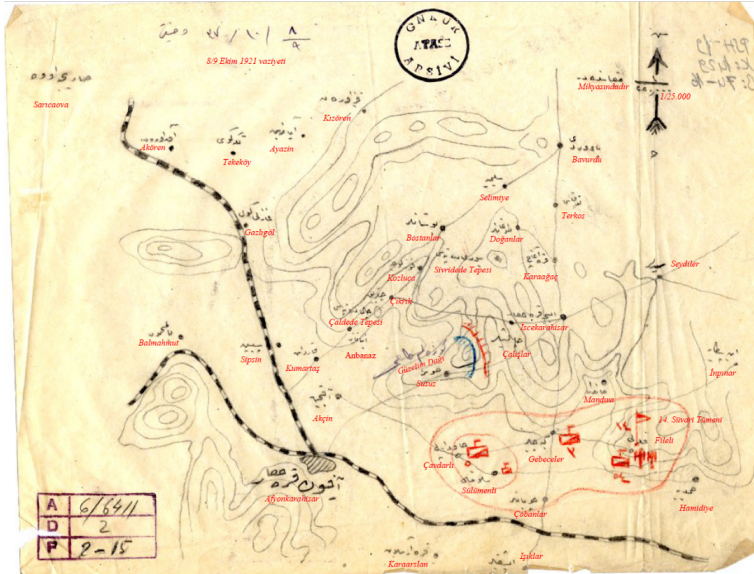

Kaynak: ATASE, İSH, 1429/74ag.

Ek-4: 4 Ekim 1921 tarihli 14. Süvari Tümeni'nin vaziyeti.

Kaynak: ATASE, İSH, 1429/74ak.

Ek-5: 5/6 Ekim 1921 tarihli 14. Süvari Tümeni'nin vaziyeti.**Kaynak: ATASE, İŞH, 1429/74am.****Ek-6: 8/9 Ekim 1921 tarihli 14. Süvari Tümeni'nin vaziyeti.****Kaynak ATASE, İŞH, 1429/74ao.**

Ek-7: 14. Süvari Tümeni Afyon Muharebesi'ndeki Zayıat Cetveli

Subay	Er	Hayvan	Cephane	
Yaralı: 1	Yaralı: 10	Yaralı: 40	Muharebedeki Cephane Sarfıyatı: 9.130	
Şehit: 0	Şehit: 1	Ölü: 10		
Toplam: 1	Kayıp: 1	Toplam: 50	Top Mermisi'nden	
	Toplam: 12		Kudretli: 129	Krup : 79

Kaynak: ATASE, İSH, 1429/74aq.